

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU  
FILOZOFSKI FAKULTET  
ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI  
KATEDRA ZA ČEŠKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Petra Vlatković

**Prijevod i translatološka analiza jednog poglavlja  
romana *Letopisy Vukogvazdske družiny* Jana  
Kravčíka**

Diplomski rad

Mentorica: prof. dr. sc. Dubravka Sesar

Komentor: dr. sc. Matija Ivačić

Zagreb, 2017.

# SADRŽAJ

1. Uvod.....	3
2. Prijevod poglavlja <i>Preko zidina</i> .....	5
2.1. Kopija originala poglavlja <i>Preko zidina</i> .....	16
3. Pravila <i>fantasy</i> svijeta .....	36
3.1. Svijet romana <i>Ljetopisi Vukošumske družine</i> .....	36
4. Srednjovjekovni elementi .....	38
4.1. Titule i zanimanja .....	38
4.2. Sprave za mučenje .....	41
4.3. Arhitektura.....	43
5. <i>Fantasy</i> elementi.....	44
5.1. Utjecaj slavenske mitologije.....	45
5.2. Utjecaj skandinavske mitologije.....	46
5.3. Utjecaj Tolkiena .....	47
6. Jezični elementi.....	48
6.1. Frazemi .....	48
6.2. Općečeški jezik.....	50
6.3. Vulgarizmi .....	51
7. Zaključak.....	52
8. Dodatak .....	54
8.1. Kratki rječnik srednjovjekovnih i <i>fantasy</i> pojmova .....	54
9. Literatura.....	55
9.1. Izvor.....	55
9.2. Sekundarna literatura.....	55
9.3. Rječnici i gramatike.....	55
9.4. Elektronični izvori .....	56
10. Sažetak .....	57

## 1. Uvod

Ono što se danas smatra *fantasy* žanrom moglo bi se reći da vuče korijene još iz davnih vremena kada su se pričale narodne predaje i legende. Te su predaje u velikoj mjeri utjecale na razvoj književnosti u većini europskih zemalja. Bez obzira na svoju dugu povijest, početkom dvadesetog stoljeća *fantasy* je žanr bio mali ogranak znanstvene fantastike. Odnos između ova dva žanra Darko Suvin okarakterizirao je kao “blizak, iako zbrkan (višestruk, nejasan, ljubavi-i-mržnje, nadopunjavajuć, proturječan)” (Suvin 2012: 20). Znanstvena je fantastika bila daleko traženija i popularnija od *fantasyja* koji su u većini slučajeva pisali, uređivali i ilustrirali pisci, urednici i ilustratori znanstvene fantastike.

Međutim, u zadnjih dvadesetak godina stvari su se drastično promijenile. Iako je popularnost *fantasy* žanra počela rasti još početkom šezdesetih godina prošloga stoljeća, veliki *boom* je doživio 2001. godine izlaskom prvog filma trilogije *Gospodara prstenova* u režiji Petera Jacksona, filmske adaptacije istoimene trilogije J. R. R. Tolkiena. Popularnost *fantasy* žanra ubrzo je porasla do tolike mjere da se počelo o znanstvenoj fantastici govoriti kao o podžanru *fantasyja* (isto). Ovaj interes za *fantasy* otvorio je vrata mnogim mladim autorima, a jedan od njih je i češki pisc Jan Kravčík.

Jan Kravčík rođen je u Pragu 1978. godine. Studirao je kroatistiku na Karlovom sveučilištu što je utjecalo na njegov rad. Njegov književni opus trenutno čine tri knjige iz ciklusa *Ljetopisi Vukošumske družine* (*Letopisy Vukogvadzské družiny* 2011.) U ovom je radu obrađen samo prvi roman iz ciklusa.

Kravčík želi osviježiti *fantasy* žanr što se i vidi u romanu, jer *Ljetopisi Vukošumske družine* ne sadrže epsku avanturu, izgubljene kraljeve i plemenite ratnike. Radnja prati skupinu likova koji odluče zajedno putovati neko vrijeme te na tom putovanju proživljavaju avanture. Roman je podijeljen na tri dijela; moglo bi se čak reći na tri priče, s obzirom da svaki dio ima svoj uvod, zaplet, rasplet te kraj. Sama poglavlja raščlanjena su na nekoliko dijelova, svaki sa svojim naslovom koji usput daje naslutiti daljnju radnju. Djelo je pisano u prvom licu, a pripovjedači su, najčešće, glavni likovi. Autor piše standarnim jezikom, ali pri pisanju upravnog govora koristi općečeški jezik (*obecná čeština*).

Cilj ovoga rada je prevesti jedno poglavlje iz romana *Ljetopisi Vukošumske družine* Jana Kravčíka te obaviti translatološku analizu tog prijevoda. Odabrali smo prevesti šesto poglavlje koje nosi naslov *Preko zidina*. Glavni su likovi konačno, nakon putovanja po divljini, stigli u slobodan carski grad gdje su se nadali malo odmoriti i opustiti. Međutim, nakon susreta s pokvarenim kapetanom gradske straže, njihov boravak u gradu više nije siguran te ga oni moraju što prije napustiti. Odlučili smo prevesti ovo poglavlje jer nam se, osim sadržajem, činilo i jezično jednim od zanimljivijih dijelova knjige.

Analiza polazi od pretpostavke da je pri prevođenju izrazito važno razumijeti materijal s kojim se radi, odnosno svijet u kojem se likovi kreću. Ova je tvrdnja detaljnije obrađena u prvom poglavlju analize te je uz nju predstavljen i svijet *Ljetopisa Vukošumske družine*. S obzirom da je svijet romana inspiriran srednjim vijekom te svjetskim mitologijama i drugim *fantasy* djelima, prije svega Tolkienom, u sljedeća su dva poglavlja analizirani srednjovjekovni te *fantasy* elementi, dok se posljednje poglavlje analize bavi jezičnim elementima. Izuzev prvog, ostala poglavlja započinju kratkim teorijskim uvodom, nakon čega uslijedi analiza s primjerima. Na kraju rada nalazi se dodatak s kratkim rječnikom srednjovjekovnih i *fantasy* pojmova.

## 2. Prijevod poglavlja *Preko zidina*

Šesta glava

### Preko zidina

*Moja voljena ženo i moj jedini sine,*

*Ni grozote koje su me snašle, ni utvare kojima odolijevam, ne mogu se mjeriti s nepodnošljivom tugom koja mi razdire srce kad god vas se sjetim. Zato ću nastaviti s pisanjem, kako biste jednog dana mogli pročitati i, za razliku od krvnikâ i crkvenih pasa, shvatiti da ovu nesretnu cestu po kojoj kročim nisam ja izabrao, već je ona odabrala mene!*

*Iz straha da ne prizovem novu nesereću, odbijam priznati da u tami što me zaposjeda počinje sjati svjetlo nade. Možda sudom bogova, možda voljom sudbine, moj drugi pogled otkrio je nedaleko naselje i njemu pripadajuće mjesto posljednjega počinka te sam odlučio okončati svoje muke. Kostii podignute iz crne zemlje bit će mi sluge, a svježe meso koje će oni pronaći omogućit će mi pogledati u vaše nevine oči!*

*Ah, moja voljena ženo i moj jedini sine! Drhtajući gladim škrinje od laštene žutike i teško odolijevam suzama. Danas sam započeo svoje veliko djelo te sam se u sebi već počeo veseliti mislima na naš skorašnji susret.*

#### RINVIT NEĆE ZATEĆI NIŠTA DOBRO

Sjedio sam u polutami urušene kuće, slušao glasno cvrkutanje ptica prije svitanja i razmišljao. Duhovi stijena, vode i vjetra! Kakvim ste to krivudavim stazama jučer vodili moje korake? Zagonetno proročanstvo tajnovite gatara spasilo je ovim ljudima život i spojilo naše sudbine u borbi. Tamo odakle dolazim takvo spajanje je zapečaćeno zajednički prolivenom krvlju. Međutim, pod gorama vladaju drugačiji običaji. U trbuhu mi je krčalo i slutio sam da me i danas ne čeka ništa dobrog.

Vani je kiša davno prestala, pomalo je svitalo tako da ni ostali nisu mogli nastaviti sa spavanjem. Željeli su napustiti grad bez odugovlačenja, ali dobro su znali da će naša promočena, naoružana i okrvavljena banda stražarima na vratima biti previše sumnjiva. Osobiti borac Jokedit koji je jučer pridobio moje divljenje svojom hladnokrvnosti, predložio je:

- Trebali bismo se razdvojiti.

- Onda ćemo se razdvojiti - promrmljala je lijepa Myrjana kojoj je stalno curilo iz nosa. - Vi idite kamo želite, mi odavde nestajemo.

Jokedit je razočarano zatreptao. Ta mi se nezahvalnica počela penjati navrh glave. Erhart, koji je dobro poznao okolicu, predložio je da se nađemo u krčmi u Donjem Hertviku. Leži otprilike tri milje južno od grada, na cesti za Grasel.

- Tamo vas više nitko neće tražiti - dodao je - Naročito kada im kažem da ste moja pratnja.

Na to se Myrjana smirila:

- Zahvaljujemo ti, gospodaru.

Kada se pak zajedno s namrgođenom hobiticom i ravnodušnom vilenjakinjom pripremila na odlazak, ispitivački je pogledala osobu koja je sjedila uza zid zatvorenih očiju.

- Dargose?

Njihov drug je otvorio jedno oko i razdraženo promrmljao:

- Doljnji Herberk.

- Hertvik! - ispravila ga je ljutito Meoda te su djevojke, koje su pratile Erharta, izašle. Pogled kojim je Jokedit častio ljepoticu na odlasku podsjetio me na oči nesretnoga psa kojeg je vilenjakinja u noći pokopala iza kuće.

Nevoljko kao žohari, i mi smo se ubrzo iskrali na danje svjetlo. Jokedit je pod rukom nosio zamotane mačeve stražara te je htio pokušati što brže unovčiti vrijedan plijen. Krenuli smo stoga na trg prema gostionici *Kod trolove glave*, u kojoj smo imali poznanike. Međutim, bojar Berkel nije bio baš oduševljen ni nama ni našom robom.

- Kažete da ne pitam odakle su? - polutan je stajao usred svoje gostioničke sobe u donjem rublju i neodlučno češkao ćelavu glavu. - Ja to zaista ne želim znati.

- A kak' ti se sviđaju? - zapitkivao ga je Jokedit. - Takvo oružje košta cijelo bogatstvo. Nemoj mi reći da ga nećeš moći nekom' uvalit' ...

- Pa što onda - mrštio se polutan, koji je očigledno vodio duševni boj. - Glavno da potom netko ne uvali mene u neprilike.

- Dakle, petnaest po komadu, što kažeš? - Jokedit je pružio dlan. - Imamo li dogovor?

- Petnaest za sva tri! - rekao je tvrdo bojar, a u lijevom oku mu je zatitralo. - Dat ću vam za njih petnaest zlatnika, a vi ćete biti sretni što sam takva dobričina koja kupuje mačeve sa žigom gradskog garnizona.

Čini se da je Jokedit i bio sretan, ali Dargos je nezainteresirano gledao kroz prozor, a ni meni se razmjena nije baš sviđala. Kada je polutan istresao na stol zlatne novčiće, Jokedit je dio ubacio u kesu, a dio ostavio na stolu. Onda nas je potaknuo:

- Vjerovatno su nas sve htjeli ubit', zar ne?

Dargos je imao bezizražajno lice, a ja sam s neodobravanjem odmahnuo glavom.

- Ajde, nismo li zajedno u istoj kaši? - nastavio je Jokedit - A ak' nas uhvate bit će im svejedno koliko je tko uzeo, zar ne?

Bio je u pravu. Zajedno smo u ovome. Pet zlatnika zacinkalo je u mojoj kesi, a i Dargos se tada prestao ustručavati. Dok je na našem odlasku zatvarao vrata, bojar je samo zavrtio glavom.

- K'o što sam već rekao - zadovoljno se smiljuljio Jokedit, kada smo ponovno izašli na trg - Brekel je polutan, on se uvijek povuče.

Ubrzo smo se našli pred graselskim vratima, a radost zbog naglo stečena bogatstva zamjenio je strah. Pred nama se protezao dugi red, a straža je pregledavala svakog. Već smo na putu primijetili da gradom prolazi puno vojnika.

- Proklete ženske! - procijedio je Jokedit - Trebali smo i mi nestat' u zoru, a mačeve poslat' kvragu!

Ljepše to nisam mogao reći. Dargos me trknuo laktom u bok i kimnuo glavom prema naboranoj starici koja je stajala pred nama. S košarom jaja pod rukom, prepričavala je drugoj babi koja je u košu nosila gusku da je u noći ubijen kapetan gradske straže.

- Što ste rekli, teta? - čudila se ta druga - Zaista ubijen?

- Kunem se Rovastom! Našli su ga u dvorištu *Kod gubavih*, izgleda da su ga pustili da iskrvari k'o prase na hobitskom piru.

- Tak' vam je to, teta, za vrijeme sajma skuplja se svakakva bagra...

Dalje više nismo slušali. Tko god ubio tog prokletnika, nama se crno pisalo.

- Što sad? - mozgao je Jokedit kada smo žurili od vrata - Da se sakrijemo u neka kola? I nestanemo u poljima kada izađu van?

- Previše je opasno - prigovorio sam.

- Imaš možda bolju ideju? - mrštio se borac. - Ne možemo izaći nikako drugčije nego kroz vrata.

Nasuprot nas su se iza ugla pojavila dvojica čuvara vukući nekakvog klošara. Skočili smo u prolaz prije nego su nas stigli zamijetiti.

- Nadam se - rekao sam kada su stražari prošli pored našeg skrovišta - da uz božju pomoć možemo.

- A kako?

- Preko zidina.

Naime primijetio sam da su na mnogo mjesta domovi bili priljubljeni točno na njih. Zašto se ne bismo probali popeti na neki krov i s njega se prebaciti na krunište? Na stražarskim stazama ionako nitko nije stajao, a i kome bi palo na pamet gledati gore? Važno je bilo samo ne praviti buku.

Mojim se drugovima ideja svidjela. Dargosova torba je, štoviše, skrivala dvadeset lakata čvrstog užeta koji nam je trebao olakšati silazak na drugoj strani. Nije dugo potrajalo te smo našli daščaru čiji je krov dosezao jedan i pol hvat ispod staze. Nisam puno oklijevao, već sam odmah pokucao na vrata. Kada su se uz škripu otvorila, na njima se pojavio oronuo starčić okružen rojem muha i iznenađeno je u nas zurio.

- Sétval nek' te blagoslovi, dobri čovječe! - pozdravio sam. - Došli smo pogledati tvoj krov.

Starac je znatiželjno preletio po nama mutnim očima.

- Snopovi slame su ti na njemu uništeni - nastavio sam - a kaštelan se boji da će voda procurit' u zidine. Ja i moji kompanjoni malo ćemo ih poravnat', može?

To zadnje stvarno nisam trebao reći. Ljudi u Lutskom su ipak naučeni na grubo ponašanje. Stoga sam odmah grubo dodao:

- I daj nam se djedice tu ne motaj, da ti jedan od tih snopova ne padne na glavu!

Starcu je konačno sinulo. Iskesio je bezube desni i sumnjičavo zakokodakao:

- Aaa, kvov popvaviti? Ma da, on vam je k'o cjedilo, taj kvov!

Čim se odgegao nazad u kolibu, oprezno smo se jedan za drugim podigli preko prozora na krov i popeli do mjesta gdje je krov doticao zid. Prvi se odvažio Jokedit. Oprezno je ustao, uhvatio se rukama za galeriju i polako se preko nje prebacio. Bacili smo mu njegov ruksak i oružje omotano u prekrivač, a on je pomogao Dargosu. Baš dok sam gore dodavao Dargosove stvari, odozdo, s ulice, ozvao se kreštav glas.

- Cui tam', cui tam', spvetni sinovi! Pvesveta Bivka će vam to vatiti!

## DARGOSU VRAG NE DA MIRA

To što je na početku izgledalo kao pametna ideja, brzo je preraslo u katastrofu. Dok nam je oduševljeni starčić mahao batinom, s prozora suprotne kuće izvirila je neka krupna žena i viknula mu:

- Što to, za ime božje, izvode?

Odmah zatim podigao je galamu nadničar koji je nosio vjedra sa zdenca:

- Ajme, ljudi, vidite li vi to?! Pogledajte te komedijaše! Ma, tko je to još vidio, kam' se to penju?

A da stvar bude gora, iz nedaleke radionice istrčao je obrtnik s kožnom pregačom i počeo vikati na sav glas:

- Istina je! Prljavci iz Klučenina motaju nam se tu po gradu!

Na ulici, do tog trenutka praznoj, nastala je potpuna strka. Ljudi su se okupili i pokazivali na nas dok smo pokušavali podići Rinvita na galeriju. U trenutku kada nam je to pošlo za rukom, bacio sam čeznutljiv pogled na široku livadu iza zidina. Prilikom sljedećeg pogleda počela mi se leđiti krv u žilama.

Od barbakana je prema nama po stazi jurilo nekoliko vojnika.

Brzo sam zavezao uže za gredu galerije i, prije nego li sam se snašao, Jokedit se počeo spuštati po njemu. Otprilike dvanaest hvata pod njim nalazila se samo gomila gnoja i otpada. Odmah sam čuo kratko psovanje i Jokedit je u punoj brzini već trčao prema nedalekoj šumi.

Vojnici su se brzo približavali. Rinvit je stao uspravno kao svijeća, sa štapom u ruci te je mrzovoljno rekao:

- Bježi. Ja ću ih zadržati.

Nekom drugom prigodom možda bih htio znati kako, ali topot čizama se približavao. Vranjanin je digao ruku, počeo njom pred sobom šarati po zraku, a pritom je nešto mumljao u bradu. Podigao se vjetar, a meni su se naježile dlake na tijelu kao i jučer. Radije sam posegnuo za užetom, zaljuljao se preko kruništa i ubrzo sam bio dolje, do koljena u gnoju. Pogledao sam gore i taman odskočio od Rinvitovog štapa, koji je pored mene pljusnuo u balegu. Vranjanin je također zgrabio uže i počeo se spuštati. Pojurio sam prema šumi, gdje sam među drvećem spazio Jokedita kako nestaje, kada se iza mene u tom času začuo kratak vrisak i težak udarac. U vražju mater!

Rinvit je ležao koliko je dug i širok na hrpi konjske balege i nije se micao. Na zidinama nikoga. Šuma nije bila daleko, ali... Skoknuo sam do Vranjanina. Izgledao je kao da je mrtav. Što sad? Na leđima ga neću moći odnijeti. Jedino... Pokupio sam šaku gnoja i počeo sam ga pokrivati tom izmetinom. Uz malo sreće nitko ga neće



primijetiti, a on će se vjerovatno za koji trenutak probuditi. Na stražarskoj stazi još se uvijek ništa nije događalo, ali zato su se od vrata pronosili usklici. Brzo nestati!

Ubrzo sam bio u šumi. Bila je jako rijetka. Bježao sam kroz nisku travu među borovima i svako malo sam se osvrnuo. Uz šumu je vodio put i spazio sam kako po njemu jure dvojica konjanika. Za svaki sam se slučaj bacio na zemlju. Imao sam sreću. Konjanici su mi ubrzo nestali iz vida. Ležao sam ondje na trbuhu, s ustima punim kore i iglica i sve mi je govorilo: bježi dok još možeš i nitko neće znati za tebe! Samo što mi vrug nije dao mira. Želio sam se uvjeriti da je onesviješteni Vranjanin dobro.

Digao sam se i u polučučnju potrčao natrag. Između drveća sam opet ugledao zidine po kojima su se još rojili vojnici. Nadao sam se da ću pred zidinama vidjeti nekakvo kretanje, nekakav znak da je Rinvit živ.

Tada sam začuo lajanje pasa. K vragu! Od vrata je prema šumi išlo nekoliko šitionoša, a pred njima su se na remenju bunili lovački huani. Poslušao sam njihov lavež. Značenje je bilo jasno:

Uхватiti, rastrgati, ubiti!

Počeo sam trčati iz petnih žila.

Koji sam ja glupan! Kako sam mogao zaboraviti pse? Proklinjao sam svoju znatiželju i očajavao što nemam ništa čime bih ih mogao zbuniti. A čime bi ih uopće mogao zbuniti, Dargose, kad su ti rukavi prljavi od balege i može te se namirisati na milje!

Bježao sam za živu glavu, ali lajanje je postajalo sve bliže. Bilo je jasno da su vojnici pustili pse, a oni su nanjušili moj trag.

Uхватiti, rastrgati, ubiti!

Osvrnuo sam se. Među drvećem su jurile tri ogromne bestije, još veće od Ranjinog teleta. Kao i prije nekoliko dana na pašnjaku, i sada sam mogao tražiti spas samo u krošnji stabla. Odskočio sam na najbliže deblo tako žestoko da sam skoro ostao bez daha i počeo se verati po smolavoj kori. Huani su već bili poda mnom, lajali su toliko da im je curila pjena iz gubica, neumorno su se motali oko bora i skakali na njega kao da su bijesni.

Uхватiti, rastrgati, ubiti!

Rukama i nogama grčevito sam stiskao tanko deblo, a srce mi je divlje udaralo u grudima. Bio sam u zamci. Trubljenje roga i ljutiti glasovi u daljini nisu navješćali ništa dobro.

Nije bilo vremena čak ni za molitvu.

## MEODA SE SMIJE NA SAV GLAS

Topla kupka i hladno pivo. Sve sam to već sanjala jedan petak i danas mi se sve to ostvarilo. Kakvo blaženstvo kada sam konačno sjela u kupku s vrućom vodom! Svratište *Kod slomljenog kotača* u Doljnjem Hertviku nije bilo baš jeftino. Međutim, u tom trenutku za opranu bih kosu dala i posljednji groš.

Zatvorila sam oči i cijela uronila u kupku. Kosa mi se u vodi talasala kao trava u potoku te sam osjetila kako se s mene pomalo tope sve grozote prošlih dana. Doživjela sam zle čari, upoznala lažne prijatelje, vidjela ljude kako umiru. Bože, daj

da te muke završe. Daj da se zdrava dokopam Graslja. Daj da nađem učitelja koji će me upoznati s tajnama napitaka. Daj da... Skoro sam ostala bez daha te sam izronila.

U kupku pored mene baš su ulazile Myrjana i Ranja. Obje dosta ispijene, Myrjana s groznim ožiljkom među grudima, a Ranja puna ogrebotina. Gostioničarka i sluškinja izvadile su potom iz vatre vruće kamenje, a kada su ga polile vodom iz vjedra, ispunile su sobicu pramenima pare.

Ljudi su nas ovdje gledali poprijeko. A kako i ne bi. Tri žene, svaka iz drugog naroda, neženjski naoružane i pretjerano prljave. Dobro da je s nama bio Erhart. Predstavio nas je kao svoju pratnju i iako je bilo očito da nema ni prebite pare, krčmar se pretrgnuo od posla. Plemstvo je ipak plemstvo, sve da im i iz čizama palci vire. Što je, koliko sam mogla primjetiti, Erhartu iz Lovisberka uskoro prijeto.

- U noći sam sanjala Keredoka - izjavila je iz susjedne kupke Myrjana i nakon trenutka tišine nastavila:

- Što sam mu, za ime svih svetih, učinila da me dolazi strašiti?

- Možda baš zato što mu nisi ništa učinila - podsmjehnula sam se - ni ne može naći mir.

- O mrtvima sve najbolje - izjavila je blago Ranja. Do dolaska u krčmu bila je kao druga osoba. Još ujutro bila je zbog psa sva jedna, a sada se stalno smješkala. Čak je bila ljubazna i prema Myrjani. Počela sam se brinuti za nju.

- Što mislite - dodala je citrašica koja je očito htjela čavrljati - gdje bi sada mogli biti Dargos i oni momci?

- Možda još hrču - nasmijala sam se. - Čule ste kako je onaj s ožiljkom u noći pilio?

- Ma što pilio - smijala se Myrjana. - Brundao kao medvjed!

- A možda su već tu u točionici - nasmijala se Ranja - i piju s Erhartom u ime sretnog okupljanja...

- Glavno da ne piju ono smočeno borovično granje koje se tu pije - pjevačica se iskrevljila. - Recite što želite, ali najbolja žestica je havranička šljivovica.

- Wizimirski ljuta - namignula mi je Ranja i počela si raspetljivati pletenicu.

Nisam mogla izdržati te sam se počela smijati na sav glas. Ženske su me u čudu gledale i trebalo mi je nekoliko trenutaka prije nego što sam mogla izustiti:

- Da me samo ovakvu vide moji doma, znate? Sjedim do ušiju u kupki u gostionici udaljenoj od doma pedeset milja i pričam sa ženskama o žestici! Oni bi se izbezumili! Izbezumili - počela sam se opet smijati, a ženske su mi se pridružile.

Zatim smo se pošteno izribale i međusobno izudarale brezinim šibljem. Kada smo u opranoj odjeći i počesljane ponovno ušle u glasnu točionu, svim trgovcima, kočijašima i putnicima ispale su vilice. Istina, buljili su vjerovatno u lijepu Myrjanu, ali ja sam također bila ondje.

A buljile smo i mi, zato što je pored Erharta iz Lovisberka zaista sjedio onaj dugokosi mladić s ožiljkom i točio si čašicu žestice. Samo što su umjesto Dargosa i Rinvita tamo bila dvojica seljaka. Kada su nas svi spazili, i njima su ispale vilice.

- Gdje su ostali? - ispitivala je odmah Myrjana.

- Ovaj - Jokedit je skrenuo pogled - vjerovatno ih je nešto zadržalo.
  - Što? - uplašila sam se. - Što im se dogodilo?
  - Ništa - namrštio se. - Imaju kraće noge, doći će kasnije.
  - Dakle, izašli su iz grada bez problema? - nisam mu dala mira.
- Ali Jokedit je samo slegnuo ramenima i ulio u sebe ostatak čašice.

## MYRJANA VJERUJE U SUDBINU

Sviđala sam se Erhartu iz Lovisberga. Navikla sam na to da se sviđam muškarcima. Ali ovaj se i meni sviđao. Na to ipak nisam navikla.

Sve u svemu bio je zgodan, a u njegovim plavim očima nisam uočila žudnju, samo zanimanje i iskrenost. Odjeća mu je bila jednostavna, mač više kao ukras, a čizme su mu malo promakale. Međutim, njegovom je ocu pripadala tvrđava i nekoliko sela, a to je već bilo nešto. Još se nikada nisam susrela s plemićem. A dok mi je na putu do Hertvika opisivao grb svoje obitelji, bila sam zbunjena.

- Srebrna citra u crvenom polju? - nisam mogla vjerovati svojim ušima i zamišljala sam livadu rascvjetalih divljih makova. Poslije sam pak shvatila da je to polje samo crveni štit, ali glavna je bila citra. To mora da je sudbina...

A sad je bila večer, ja sam sjedila oribana i namirisana desno od njega i pokušavala ugoditi vlažni instrument koji je sa mnom podijelio sve to mučenje. Pritom sam slušala razgovor između Erharta i one dvojice seljana.

- Nismo znali da ćemo nabasati tu na tebe, gospodaru - mrmljao je jedan od njih, stariji stric s bradom. - Posjetili smo tvog gospodina oca, časnog Gerharda, ali on je na nas poslao pse. Svećenik nam je rekao da iskušamo sreću u Toranu, na sajmu se navodno skuplja dosta ljudi... - seljanin je pritom bacio pogled na Jokedita koji je putem izgubio svoje drugove, tko zna gdje, te si je sada dao oduška.

- A koga si to tu htio naći, starješino, ha? - zanimao se Erhart, no bilo je jasno da je ljut. - Umirovljenog vojnika? Obučenog plaćenika? Ili možda nekakvog vješca?

- Ako treba, može i vještac, Sétvale oprost mi! - ubacio se oštro u razgovor drugi, nešto mlađi seljanin s upalim obrazima. - Samo da nađe moju djecu!

Erhart se namrštio, a za stolom je zavládala tišina. Nisam mogla izdržati:

- Kakva djeca? Kakav vještac?

- Nikakav! - odsjekao je gospodar iz Lovisberga. - Ovi prosti ljudi su s posjeda mogeg oca. Došli su mi reći za nesreću koja ih je zadesila.

- Prije tjedan dana izgubio se moj najmlađi sin - nastavio je tiho seljak. - U šumu nije išao, motao se samo po dvorištu, gdje je mogao nestati? - Sakrio je lice u dlan.

- Svugdje smo tražili, gospodine, cijelo selo smo pretražili, dječaka kao da je zemlja progutala! - uhvatio se opet riječi bradati starješina. - Samo što se Pšenka Lopučovicova nije prekjučer vratila doma, a stari Kolomut tvrdi da je na groblju spazio nekakvog vraga, možda goblina! Takvo nešto se u Starom Dolu posljednji put vidjelo dok je stari Kolomut još bio mlad!

- Goblina na Lovisbergu ja ne pamtim - odmahnuo je glavom Erhart. - Taj djedica je moga vidjeti štošta.

- Oprosti, gospodaru, ali neka je i vlastitu rit vidio! - progovorio je opet mlađi seljak. - Troje je djece nestalo, a mi nećemo čekati da nestanu i ostala! Tvoj gospodin otac je bolestan, molimo za njegovo ozdravljenje. Ali budući da je pustio na nas čopor pasa, moramo tražiti pomoć drugdje. Zbog toga se, gospodaru, nemojte ljutiti na nas.

Erhart je ponovno odmahnuo rukom, pokazujući da se ne ljuti, pa upitao:

- Koliko ste namjeravali ponuditi?

Seljani su se međusobno pogledali, a Jokedit i Meoda su se zainteresirali. Jedino je Ranja izgledala kao da je odlutala u mislima.

- Nemamo mnogo, gospodine - vrpeljio se bradati. - Ali nešto srebra ćemo skupiti, a onog tko će nam pomoći dobro ćemo nahraniti.

- Srebro štedite za danak - rekao je odrješito Erhart. - Sutra ujutro zajedno ćemo krenuti prema Starom Dolu. A s vama ću se - okrenuo se prema nama - morati oprostiti.

To mora da je bila sudbina. Kada sam maloprije izašla iz kupke, rekla sam djevojkama da ako nam opet u krčmi neki gajdaš bude pripovijedao o blagu, odalamit ću ga gajdama po glavi. Samo što sada nije bila riječ o blagu. Bila je riječ o izgubljenoj djeci. I bilo je isto kao s onom ubijenom djevojkom. Ili ćemo pomoći ili ćemo poći dalje. Meni je nakon onog jučer bilo jasno. Pomoći ću. A briga me što će napraviti ostali.

Upravo kada sam htjela pitati Erharta mogu li mu se priključiti, do mojeg je nosa dopro odvratan smrad. Na vratima kod šanka stajao je Vranjanin. Bijed kao krpa oslanjao se na svoj štap, a s njegovog je plašta kapao gnoj. Buljili smo u njega kao u duha.

- Nek' sam posran! - provalio je konačno Jokedit. - Ili možda ipak ne - začepio je brzo nos.

Goranin je iscrpljeno zateturao.

- Gdje je Dargos?

## RINVIT SE BRINE

I nakon dvije vruće kupke, smrdio sam kao tvor, a što je bilo gore, u toj toplini se počelo jadata moje slomljeno tijelo. Nisam se mogao dobro uspraviti, a dlanovi, poderani od užeta do živog mesa, pekli su kao sam vrag. Put do Donjeg Hertvika želio sam zaboraviti što prije, stoga sam bio spreman puniti kupku za kupkom, sve dok sa sebe ne isperem taj odvratan vonj. Krčmarici sam naredio da odjeću odmah spali i zamolio ju za novu. Medvjedi plašt odlučio je još u točionici otkupiti nekakav srdačni kožar, a ja sam mu ga prepustio za sitne novce.

Tog sam dana ja bio najsmješniji. Jokedit, koji je iz Trnova pobjegao bez ozlijeđa, iskreno se zabavljao na moj račun, a ubrzo mu se pridružio i Erhart iz Lovisberka. Sređene ženske su k meni odmah poslale krčmaricu, koja je pak htjela poslati pse. Srećom, novac ne smrdi, a dinar ju je uvjerio da sam samo putnik u nuždi.

U treću je kupku krčmarica domišljato dolila vjedro octa, te iako sam sada smrdio kao haringa, pustila me natrag do šanka bez gundanja. Uostalom prošla je ponoć, a u točionici je sjedio samo neumoljivi Jokedit. Popili smo mjesnu žesticu koja mi je prekjučer zasladiła jutro, a moj drug je, bez obzira na prednost, zborio sve u svemu suvislo.

- To se zove sreća, kužiš, momče? Igra sudbine! Ne'ko bi slomio vrat il' bi se u tom smradu ugušio, al' ti si sretno dijete! Probudio si se, došao simo i sad si tu isto k'o na primjer ovaj stol il' ova butelja! Bože, zar je ova već prazna...? - zavirio je razdraženo u grlo boce.

- Zaista ne shvaćam - vrtio sam već po ne znam koji put glavom, ovaj put zbog krčmarice kojoj je bilo dosadno. - Ali sve što se događa, događa se po volji božjoj.

- Slažem se! - zabljesnule su borcu oči kada je pred nas spustila novu bocu borovice. - Zato se nikada ne molim.

Podigao sam ispitivački pogled, ali vidjevši radost s kojom nam je obojici točio, radije sam pustio bogoslovnu diskusiju.

Uostalom, više nego o duši svojeg sugovornika brinuo sam se o tome koliko dugo će trebati da se do gostionice pročuje da je u gradu netko ubio trojicu stražara, a zatim je odatle pokušao pobjeći preko zidina. Mira mi nije davalo i to što nemamo nikakve vijesti o Dargosu, čije sam dvadeset lakata dugo uže ostavio na stražarskoj stazi. Ako su ga uhvatili, bili smo u lijepoj kaši. A to što je meni prijetilo zbog vjetra kojim sam preplašio vojnike na zidinama, o tome radije nisam razmišljao. Ali Jokedit je stalno ometao moje crne misli.

- Ljepotica je rekla da se taj momak zna pobrinuti sam za sebe - uvjeravao me. - K'o i to da uvijek radi, što želi. I sam si vidio da je bio nekak' čudan.

- Bilo kako bilo - razmišljao sam naglas - ne bismo ga smjeli ovdje čekati.

- Ljepotica ga sigurno ne čeka - obavijestio me Jokedit - Ujutro kreće s gospodarom do sela gdje im nestaju derani.

- A druge dvije? - zanimalo me.

- Polutanka i vilenjakinja? One se navodno žele priključit' trgovcima na putu za Grasel. Osim toga - osmjehnuo se borac - imam osjećaj da njih dvije Myrjanu ne mogu smislit'.

Mogao sam samo slegnuti ramenima.

- A tebe ta dječica ne zanimaju? - Jokedit se počeskao po bradi. - Pitam sam' zato što je starješina spominjao nekakvu nagradu.

Odmahnuo sam glavom.

- Vjerovatno si u pravu - završio je moj sudrug. - Novaca imamo dovoljno, ajmo malo uživati' u njemu.

- Ipak - nije mi davalo mira - gdje je završio Dargos?

Jokedit se samo zlobno zasmijuljio:

- Sigurno ne u takvom sranju k'o ti, pajdo!

## NAREDNIK KONJANIKÂ PREPOZNAJE GOLOBRADOG

Otac Herman bio mi je dužan još od trenutka kada sam naletio na njega u kupleraju iza zidina. Pijan kao letva, u krilu mu dvije djevojke, ništa nije primjećivao i derao se na sav glas. Prepoznao me tek drugi dan na misi u dvorskoj kapelici. Odmah je pocrvenio i izgledao je kao da će od srama propasti do pakla, o kojem je tako vatreno propovijedao. Od tog je trenutka sa mnom razgovarao tako da je pravio slatko lice. Sama odrješenja, blagoslovi, molim za tebe, sine. Naravno, fratri su se u tome oduvijek snalazili.

Kapetan Dendark bio je slični šljam. Također pijanica i kurvar, ali za razliku od fratra, nije imao savijesti ni koliko je crnog pod noktom. Znalo se da iskorištava kupce i trguje s huljama. Svijet je bio pun sličnih svinja, ali ovaj kurvin sin pogriješio je kada mi je prepriječio put. Počeo je na nas sa svojim dvjema damicama, koje se nazivaju čuvarima, kokodakati u krčmi. Na carske konjanike! Premlatili smo ga kao vola u kupusu i od tada nas se klonio kad god nas je vidio. Sada je ležao na nosilima, a ja sam htio znati tko treba odgovarati za taj hvalevrijedan čin.

Pocrnjela hrastova vrata iza mene su zlokobno zaškripala u šarkama, a zasun je škljocnuo. Zamrljani mladić s kovrčavom kosom crnom kao noć podigao je baklju i pokazao mi da pođem za njim. Gradski zatvor nije bio prostran, no nije baš svatko tamo smio. Dugi tamni hodnik vodio je do velike ćelije iz koje su se orili neljudski urlici. Crvenkasto svjetlo ognjišta osvjetljavalo je bogougodnu opremu. Okovi, kotači, kolci. Sve to prožimao je grozan smrad mučenja, patnje i spaljenog mesa.

Mučilište, posljednja stanica prije gubilišta.

U kutu na rastezalu ležao je ispružen čovjek, iznad njega se naginjao vijećnik Otmar, a iza ispovjedovaonice grčio se gradski pisar. Otac Herman u prljavoj halji odmah se namjerio prema meni.

- Rovast nek' je s tobom, gospodaru naredniče!

- To je on? - odvratio sam umjesto pozdrava.

- Znaš da tu nemaš što raditi, gospodine - zašaptao je fratar.

- Svatko koji put ide tamo gdje ne bi smio - odgovorio sam suho.

Župnik me ošinuo pogledom i okrenuo se prema spravi.

- Psi su ga uhvatili u šumi van grada. Još uvijek nemamo njegove prijatelje.

- Navodno ih je bilo troje - dobacio sam i pregledao ispruženog nesretnika. Bože, to je još uvijek dječak. Tijelo kost i koža, modrica na modrici, glava razbijena, oči podlivevene krvlju. Goniči ga nisu baš mazili.

- Troje - potvrdio je fratar. - Jedan je čak i poganin iz gora!

- Što tu radiš, gospodaru naredniče? - konačno me primijetio vijećnik Otmar. - Ova stvar spada pod gradsku nadležnost. Vojska nema tu što gurati nos!

- Dragi gospodine vijećniče - prezirno sam ga odmjerio - da nije vojske, tvoj bi grad bio samo hrpa gnoja, a ne carska varoš.

Već je udahnuo, ali sam ga prekinuo:

- I dok ti tu lomiš udove nekakvom golobradcu, moji su konjanici uhvatili onog tko ti je sasjekao kapetana straže!

Vijećnik i fratar su zapanjeno otvorili usta.

- A koga? - zagrgljao je nesmjelo pisar, oblizavši brk.

- Ništa ne zapisuj, magarče! - oborio se na njega Otmar i okrenuo se opet prema meni.

- Koga?

- Starog Merhaupta - nacerio sam se.

- Merhaupta? - namrštio se vijećnik. - Kakve to gluposti pričaš! On je iza rešetaka još otkada je zaklao mladog Knetiga...

- Iza rešetaka? - nasmijao sam se. - Onda je te vaše rešetke već hrđa dobro izjela. Starog su mi Merhaupta baš doveli u staju svezanog kao na ražnju. Uхватili su ga pet milja iza grada kako žuri prema Kopaninama.

Vijećnik, župnik i pisar nisu prestajali buljiti.

- Dakle, zaista vam je lijepa ova tamnica, gospodine vijećniče - smiješio sam se podrugljivo. - Baš me zanima što će na to reći kaštelan... Ubojica vam veselo trči po svijetu, a vi tu mučite nekakvog jadnička. Zar bi ovaj žgoljo mogao ubiti stražare? - pokazao sam na golobradog. Nisam se mogao oteti dojmu da me na nekog podsjeća.

- Vrag je tamo gdje ga najmanje očekuješ - otac Herman ispričavajući je slegnuo ramenima, a crnokosi sluga pljusnuo je nesretniku u lice kantu vode. - Možda nikoga nije ubio, gospodar u naredniče, ali nema čistu savjest. Zašto bi se inače penjao preko zidina! Nastavit ćemo s mučenjem...

Tada je dečko pomalo otvorio natečene oči. Iz razbijene gubice dopiralo je nekakvo mumljanje, a meni je sinulo. Bio je to jedan od onih golobradaca što smo ih prije nekoliko dana opljačkali na carskoj granici!

- Kako se zoveš, lopove pokvareni? - napao ga je grubo vijećnik koji je trebao na nekome iskaliti bijes i poniženje.

Dečko je buljio u njega, iz usta mu je tekla slina pomiješana s krvlju i izgledao je kao da ne zna tko je. Oznojeni vrag izvukao je iz ognja užarena kliješta i turnuo mu ih pod nos. Pogled na vruće željezo dečka je pribrao.

- Dar... gos... - počelo je iz njega izlaziti. - Zovem... Dargos...

Znao je da će umrijeti. Ali nije mu bilo jasno zašto bi prije toga trebao još i patiti.

## 2.1. Kopija originala poglavlja *Preko zidina*



### HLAVA ŠESTA **Přes hradby**

*Má milovaná ženo a můj jediný synu!*

*Ani hrůzy, které mě potkaly, ani přízraky, kterým čelím, nejsou ničím ve srovnání s trýznivým žalem, jenž svírá mé útroby, kdykoli si na Vás vzpomenu. Proto ve svých listech budu pokračovat, abyste si je jednou mohli přečíst, a na rozdíl od katů a psů církevních pochopili, že strastiplnou cestu, po které kráčím, jsem si nevybral já – to ona si vybrala mne!*

*V obavách že na sebe přivolám další neštěstí, odmítám připustit, že snad slabé světélko naděje zazářilo v temnotě, jež mě obestírá. Snad úradkem bohů, snad vůlí osudu, můj druhý zrak objevil nedalekou oádu a k ní přilehlé místo posledního odpočinku a já se odhodlal učinit svým mukám přítrž. Kosti vyzdvižené z černé prsti mi poslouží coby služebnictvo a čerstvé maso, získané s jeho pomocí, pak umožní pohlédnout do Vašich nevinných očí!*

*Ach, má milovaná ženo a můj jediný synu! Rozechvěle hladím skříňky z leštěného dřevotřískového dříví a těžko se bráním slzám. Dnes jsem zahájil své velké dílo a hluboko ve svém nitru jsem začal živit myšlenku na naše brzké shledání.*



## RINVIT NEČEKÁ NIC PĚKNÉHO

Seděl jsem v šeru pobořeného domu, poslouchal hlasité švitoření ptáků před rozbřeskem a rozjímal. Duchové skal, vody a větru! Jakými křivolakými stezkami jste včera vedli mé kroky? Záhadné proroctví tajemné vědmy zachránilo těmto lidem život a spojilo naše osudy v boji. Tam, odkud pocházím, společně prolitá krev taková spojení pečetí. Pod horami však vládnou jiné mravy. V břiše mi kručelo a tušil jsem, že ani dnes mě nic pěkného nečeká.

Déšť venku dávno ustal, pomalu svítalo a ani ostatní nemohli dospat. Chtěli opustit město bez otálení, ale dobře věděli, že naše navlhlá, ozbrojená a zakrvácená banda bude strážím v bráně příliš nápadná. Svérázný bijec Jokedit, který si včera získal můj obdiv svojí chladnokrevností, navrhl:

– Měli bysme se rozdělit.

– Taky že se rozdělíme, – zahuhlala krásná Myrjana, které stále teklo z nosu. – Vy si táhněte, kam chcete, my odtud mizíme.

Jokedit zklamaně zamrkal. Začínal jsem mít té nevděčnice plné zuby. Erhart, který se v okolí vyznal, navrhl sejít se v krčmě v Dolním Hertviku. Leží prý tři míle na jih od města při cestě na Grasel.

– Tam už se po vás nikdo shánět nebude, – dodal. – Zvlášť když řeknu, že jste můj doprovod.

Nato Myrjana zkrotla:

– Děkujeme ti, pane.

Když se pak společně s nevrlou pŭlčicí a netečnou vílenkou hotovila k odchodu, tázavě se podívala na postavu sedící u zdi se zavřenýma očima:

– Dargosi?

Jejich druh otevřel jedno oko a nevrle zamumlal:

– Dolní Herberk.

– Hertvik! – opravila ho mrzutě Meoda a dívky doprovázející Erharta vyrazily. Pohled, jakým Jokedit počastoval odcházející krásku, mi připomněl oči nešťastného psa, kterého vílenka v noci pohřbila za domem.

Neochotně jako švábi, i my jsme se zanedlouho vykradli na denní světlo. Jokedit nesl pod paží v plášti zabalené meče strážných a chtěl zkusit cennou kořist co nejdřív zpeněžit. Vydali jsme se proto na rynek do hostince U Krolí hlavy, ve kterém jsme měli známé. Barvíř Berkel se však na nás ani na naše zboží netvářil příliš nadšeně.

– Říkáte neptat se, odkud jsou? – Kudúk stál uprostřed svého hospodského pokoje v nedbalkách a nerozhodně se škrábal na lysé lbi. – Já to ale opravdu vůbec nechci vědět.

– A jak se ti líbí? – dorážel na něj Jokedit. – Takovýhle zbraně stojí celý jmění. Neříkej, že už je pak nezvládneš někde udat...

– Cožpak o to, – kabonil se kudúk, který očividně sváděl velký duševní boj. – Hlavně aby potom někdo neudal mě.

– Takže patnáct za kus, co říkáš? – napřáhl Jokedit dlaň. – Plácnete si?

– Patnáct za všechny tři! – řekl tvrdě barvíř a v levém oku mu zaškubalo. – Dám vám za ně patnáct zlatých a vy budete rádi, že jsem takový dobrák, co kupuje meče s puncem městské posádky.

Jokedit podle všeho rád byl, ale Dargos netečně koukal z okna a ani mně se obchod dvakrát nezamlouval. Když však

kudúk na stůl vysázel zlaté mince, Jokedit si část shrnul do měšce a část nechal na stole. Pak nás pobídl:

– Chtěli nás snad zamordovat všechny, ne?

Dargos se netvářil nijak a já odmítavě zakroutil hlavou.

– Jářku, jsme v tom namočení až po uši společně, – pokračoval Jokedit. – A jestli nás chytí, bude jim jedno, kdo si kolik vzal, ne?

Měl pravdu. Jsme v tom společně. Pět zlatáků zacinkalo v mém váčku a i Dargos se pak přestal ostýchat. Když za námi zavíral dveře, barvíř jen kroutil hlavou.

– No, co jsem říkal, – spokojeně se pochechtával Jokedit, když jsme znovu vyšli na rynek. – Ten Berkel, to je kudúk, ten uhne.

Zanedlouho jsme stáli před graselskou branou a radost z náhle nabytého bohatství vystřídaly obavy. Vinula se před ní dlouhá řada a strážé prohlížely každého. Už cestou sem jsme postřehli, že městem prochází hodně vojáků.

– Zatracený ženský! – ulevil si Jokedit. – Měli jsme taky zmizet za úsvitu a na meče se vysrat!

Líp bych to neřekl. Dargos mě dloubl loktem do boku a kývl bradou k vrásčité stařeně stojící před námi. S košem vajec pod paží, líčila jiné bábě nesoucí v nůši husu, že byl v noci zavražděn kapitán městské stráže.

– Co to říkáte, teta? – divila se ta druhá. – Dočista zamordovanej?

– Jako že je Rovast nade mnou! Našli ho ve dvoře U Malomocnýho, prej mu pustili žilou jako praseti na kudúcký veselce.

– No jo, teta, na jarmark se stahuje různá chátra...

Dál jsme neposlouchali. Ať už toho proklatce odpravil kdo chtěl, pro nás z toho nic dobrého nekoukalo.

– Co teď? – dumal Jokedit, zatímco jsme spěchali pryč od brány. – Co se schovat do nějakýho vozu? Jakmile projede ven, mizíme do polí...

– Moc nebezpečné, – namítl jsem.

– Máš snad lepší nápad? – mračil se bijec. – Jinak než bránou se ven nedostaneme.

Proti nám se zpoza rohu vynořili dva biřici táhnoucí nějakého otrhance. Uskočili jsme do průjezdu dřív, než si nás stáhli všimnout.

– Doufám, – řekl jsem, když strážní minuli náš úkryt, – že s boží pomocí ano.

– A jak?

– Přes hradby.

Všiml jsem si totiž, že na mnoha místech byly domky nalepeny přímo na ně. Proč nezkusit vylézt na nějakou střechu a z ní se vyšplhat na cimbuří? Na ochozech beztak nikdo nestál a koho by napadlo koukat se nahoru? Chtělo to jen neztropit hluk.

Mým druhům se nápad zamlouval. Dargosův vak navíc skrýval dvacet loktů pevného provazu, který měl usnadnit sestup na druhé straně. Netrvalo dlouho a našli jsme dřevěnou chatrč, jejíž střecha sahala půldruhého sáhu pod ochoz. Příliš jsem se nerozmýšlel a zabušil na dveře. Když se se zaskřípěním otevřely, vynořil se z nich vetchý stařík, obklopený hejnem much, a překvapeně na nás zíral.

– Sétval žehnej, dobrý muži! – pozdravil jsem. – Přišli jsme se podívat na tvoji střechu.



Stařík po nás zvědavě těkal kalnýma očima.

– Došky na ní máš pocuchané, – pokračoval jsem, – a pan purkrabí má strach, že do hradeb bude zatékat. Já a moji kumpáni je trochu srovnáme, co ty na to?

To poslední jsem říkat věru nemusel. Lid v Lutsku je přece zvyklý na tvrdé jednání. Radši jsem hned hrubě dodal:

– A nemotej se nám tu, dědku, ať ti nějaký ten snopek nepřistane na hlavě!

Staříkovi konečně svitlo. Vycenil bezzubé dásně a nedůvěřivě zakrákoral:

– Jo střechu opravit? No bodejt', ta je jak čedník, tadle střecha!

Jakmile se odšoural zpátky do útrob chatrče, opatrně jsme se jeden po druhém vyšvihli po okenici na střechu a vylezli až k místu, kde se krov dotýkal zdi. Jako první se odhodlal Jokedit. Opatrně se postavil, rukama se chytil za podsebití a pomalu se na něj vytáhl. Hodili jsme mu jeho tlumok i v houni zabalenou zbraň a on pomohl nahoru Dargosovi. Zrovna když jsem nahoru podával Dargosovy věci, zdola z ulice se ozval krákoravý hlas:

– Žatejká tam, žatejká, šynkové šikovný! Přeshvatá Birka vám to oplatí!

#### DARGOSOVI TO ZASE NEDÁ

To, co zpočátku vypadalo jako důvtipný nápad, se rychle zvrstlo v pohromu. Zatímco z ulice na nás holí mával nadšený dědek, z okna protějšího domu vykoukla nějaká statná ženská a volala na něj:

– Co to tam u všech svatejch vyváděj?

Vzápětí spustil povyk nádeník nesoucí vědra od studny:

– No podívejte se na to, lidi! Koukejte na ty kejklíře! To svět neviděl, kam to lezou?

A aby toho nebylo málo, z nedaleké dílny vyběhl řemeslník v kožené zástěře a začal vykřikovat na celé kolo:

– Tak je to pravda! Špinavci z Klučenin nám tu slíděj po městě!

Na ulici, předtím liduprázdné, vzniklo hotové pozdvižení. Lidé se srotili a ukazovali si na nás, jak se snažíme vytáhnout Rinvita na podsebití. Ve chvíli, kdy se nám to povedlo, vrhl jsem toužebný pohled do širé krajiny za hradbami. Při dalším pohledu mi však začala tuhnout krev v žilách.

Od barbakánu se k nám po ochozu hnalo několik vojáků.

Chvatně jsem uvázal lano o trámech podsebití a než jsem se nadál, Jokedit se po něm začal spouštět dolů. V hloubce nějakých dvanácti sáhů pod ním byla jen hromada hnoje a odpadků. Vzápětí jsem zaslechl krátké zaklení a Jokedit už pádlil v plné polní k nedalekému lesu.

Vojáci se rychle blížili. Rinvit stál rovně jako svíce, v ruce hůl, a zachmuřeně řekl:

– Utíkej. Zdržím je.

Jindy bych byl možná zvědavý jak, ale dusot bot se přibližoval. Vraňan zvedl ruku, začal s ní před sebou čmárat do vzduchu a při tom si něco mumlal pod vousy. Zvedl se vítr a mně se zježily chlupy na těle stejně jako včera. Radši jsem se chytl provazu, přehoupl jsem se přes cimbuří a za chvíli byl dole, po kolena v hnoji. Podíval jsem se nahoru a jen tak tak jsem uskočil Rinvitově sukovici, která vedle mě pleskla do močůvky. Vraňan už se taky vyšvihl na lano a za-

čal se spouštět dolů. Vyrazil jsem k lesu, ve kterém jsem mezi stromy zahlédl mizet Jokedita, když vtom se za mnou ozval krátký výkřik a tvrdé žuchnutí. Do psí řitě!

Rinvit ležel jak široký tak dlouhý na hromadě koňské mrvy a nehýbal se. Na hradbách nikdo. Les nebyl daleko, ale... Přiskočil jsem k Vraňanovi. Vypadal, jako když vypustil duši. Co teď? Na zádech ho neodnesu. Ledaže... Nabral jsem plnou hrst hnoje a začal ho tím svinstvem zahazovat. S trochou štěstí si ho nikdo nevšimne a on se snad časem probere. Na ochoze se pořád nic nedělo, zato od brány se nesly výkřiky. Rychle pryč!

V lese jsem byl za chvíli. Byl dost řídký. Pádil jsem nízkou travou mezi sosnami a co chvíli jsem se ohlížel. Podél lesa vedla cesta a já zahlédl, jak po ní uhánějí dva jezdci. Raději jsem sebou praštil o zem. Měl jsem štěstí. Rejtaři mi za chvíli zmizeli z dohledu. Ležel jsem tam na břiše, v hubě kůru a jehličí a všechno mi říkalo: zdrhej, dokud můžeš a nikdo o tobě neví! Jenže mi to nedalo. Chtěl jsem se přesvědčit, jak je na tom bezvládný Vraňan.

Zvedl jsem se a v předklonu upaloval zpátky. Mezi stromy jsem opět uviděl hradby, po kterých se už hemžili vojáci. Doufal jsem, že pod zdmi zahlédnu nějaký pohyb, nějakou známku toho, že je Rinvit naživu.

Vtom jsem uslyšel štěkat psy. Zatraceně! Od brány směrem k lesu mířilo několik zbrojnošů a před nimi se na řemelech vzpouzeli lovečtí húani. Zaposlouchal jsem se do jejich štěkotu. Význam byl jasný.

Dohnat, strhnout, zabít!

Začal jsem pádit jako o život.

Já tupec! Jak jsem mohl zapomenout na psy? Proklínal jsem svoji zvědavost a zoufal si, že nemám nic, čím bych je mohl zmást. A čím bys je asi tak zmátl, Dargosi, když máš rukávy od močůvky a jsi cítit na míli daleko!

Běžel jsem jako o život, ale štěkání bylo čím dál tím blíž. Bylo jasné, že vojáci psy pustili a ti chytli moji stopu.

Dohnat, strhnout, zabít!

Ohlédl jsem se. Mezi stromy se hnaly tři obrovské bestie, ještě větší než Ranjino tele. Jako před několika dny na polonině, i teď jsem mohl hledat spásu jen v koruně stromu. Vyskočil jsem na nejbližší kmen tak prudce, že jsem si skoro vyrazil dech, a začal se drápat po smolné kůře vzhůru. Húani už byli pode mnou, štěkali, až jim pěna z mordy lítala, zuřivě obíhali borovici a skákali na ni jako běsní.

Dohnat, strhnout, zabít!

Rukama i nohama jsem křečovitě svíral tenký kmen a srdce mi bilo jako o závod. Byl jsem v pasti. Troubení rohu a vzteklé hlasy v dálce nevěstily nic dobrého.

Nezbyl čas ani na modlitbu.

#### MEODA SE SMĚJE NA CELÉ KOLO

Teplá lázeň a studené pivečko. O tom všem jsem už nějaký pátek snila a to všechno se mi dneska odpoledne splnilo. Ta slast, když jsem se konečně posadila do kádě s horkou vodou! Zájezdní krčma U Zlomené loukotě v Dolním Hertviku nebyla zrovna levná. Ale v tu chvíli bych za umyté vlasy dala i poslední groš.

Zavřela jsem oči a ponořila se do lázně celá. Vlasy mi ve vodě vlály jako řasy v potoce a cítila jsem, jak ze mě pomalu



odchází všechny ty hrůzy uplynulých dnů. Zažila jsem zlé čáry, poznala falešné přátele, viděla umírat lidi. Bože, dej, ať tyhle strastě skončí. Dej, ať se ve zdraví dostanu do Graslu. Dej, ať najdu mistra, co mě zasvětil do lučebních tajemství. Dej, ať... Pomalu mi došel dech a já se vynořila.

Do kádí vedle mě právě lezly Myrjana a Ranja. Obě pořádně pohublé, Myrjana s tou hroznou jizvou mezi prsy a Ranja samý škrábanec. Hospodská s děvečkou zatím vyta-haly z ohniště horké kameny, a když je polily vodou z vědra, přístěnek zaplnily chuchvalce páry.

Lidi se tu na nás koukali přes prsty. Aby ne. Tři ženské, každá z jiného národa, nežensky ozbrojené a tuze špinavé. Ještě že s námi byl Erhart. Představil nás jako svůj doprovod, a i když bylo vidět, že smrdí denárem, krčmář se mohl přetrhnout. Holt pán je pán, i kdyby mu ze škorní palce čouhaly. Což, jak jsem si všimla, Erhartovi z Lovisberku brzy hrozilo.

– V noci se mi zdálo o Keredokovi, – prohodila z vedlejší kádě Myrjana a po chvíli ticha pokračovala:

– Co jsem mu u všech svatých provedla, že mě chodí strašit?

– Třebas mu nic neprovedla, – ušklíbla jsem se, – a právě proto nemůže dojít klidu.

– O mrtvých jen dobře, – pronesla mile Ranja. Ta byla od příchodu do krčmy jako vyměněná. Ještě ráno byla kvůli psovi celá špatná, a teď rozdávala úsměvy na všechny strany. Dokonce byla příjemná i na Myrjanu. Začínala jsem si o ni dělat starost.

– Co myslíte, – nadhodila citeristka, která si očividně chtěla povídat, – kde je teď asi Dargos s těmi chlapy?

– Možná ještě chrápou, – uchechtla jsem se. – Slyšely jste, jak ten s tou jizvou v noci zařezával?

– Copak zařezával, – culila se Myrjana. – Bzdil jako tchoř!

– Anebo jsou už vedle v nálevně, – usmála se Ranja, – a popíjejí s Erhartem na šťastné shledání...

– Hlavně už ne to máčené jalovcové proutí, co se tu pije, – pitvořila se pěvkyně. – Říkejte si, co chcete, ale nejlepší kořalka je havranická slivovice.

– Wizimirská hořká, – mrkla na mě Ranja a začala si rozplétat cop.

Neudržela jsem se a začala se smát na celé kolo. Ženské udiveně koukaly a chvíli trvalo, než jsem ze sebe vysoukala:

– Kdyby mě takhle viděli u nás doma, chápete? Sedím až po uši v kádi v hospodě padesát mil daleko a povídám si s ženskýma o kořalce! Ti by se zbláznili! Zbláznili, povídám, – začala jsem se zase smát. A ženské se přidaly.

Nato jsme se pořádně vydrhly a navzájem vyšlehalý březovými metlami. Když jsme pak vešly zpátky do hlučné nálevny ve vypraných šatech a učesané, všem kupcům, formánům a poutníkům spadla brada. Pravda, čuměli spíš na krásnou Myrjanu, ale já tam byla taky.

A čuměly jsme i my, protože vedle Erharta z Lovisberku opravdu seděl ten dlouhovlasý chlap s jizvou a naléval si kalíšek kořalky. Jen místo Dargose a Rinvita tam byli nějací dva chámové. Když nás všichni zmerčili, spadla brada i jim.

– Kde jsou ostatní? – zjišťovala hned Myrjana.

– Ále, – uhnul očima Jokedit. – Asi je něco zdrželo.

– Cože? – vylekala jsem se. – Co se jim stalo?

– Nic, – zamračil se. – Mají kratší nohy, dorazí pozdějc.

– Tak dostali se z města v pořádku? – nedala jsem mu pokoj. Ale Jokedit jen pokrčil rameny a kopl do sebe pulečku.

#### MYRJANA VĚŘÍ NA OSUD

Erhartovi z Lovisberku jsem se líbila. Na to, že se chlapům líbím, jsem zvyklá. Ale tenhle se mi líbil taky. A na to už zvyklá nejsem.

Byl vcelku pohledný a v jeho modrých očích jsem nezahlédla chtíč, jen zájem a bezelstnost. Šaty měl jednoduché, meč spíš na ozdobu a do bot mu trochu teklo. Ale jeho otci patřila tvrz a několik vesnic, a to už bylo něco. Ještě nikdy jsem se s žádným šlechticem nesetkala. A když mi cestou do Hertviku popisoval jejich rodový erb, byla jsem ztracená.

– Stříbrná citera v červeném poli? – nevěřila jsem svým uším a představovala si louku rozkvetlých vlčích máků. Později jsem sice zjistila, že to pole je prostě jen červený štít, ale hlavní byla ta citera. To musí být osud...

A teď byl večer, já seděla vydrbaná a navoněná po jeho pravici a snažila se naladit navlhlý inštrument, který se mnou sdílel všechno to trápení. Při tom jsem poslouchala, o čem se Erhart bavil s těmi dvěma vesničany.

– Nevěděli jsme, že tu na tebe natrefíme, pane, – huhlal jeden z nich, postarší strýc s plnovousem. – Byli jsme za tvým panem otcem, ctihodným Gerhardem, ale poštvál na nás psy. Kněz nám pak řekl, ať zkusíme štěstí v Toranu, na jarmark se prej sjíždí spousta lidí... – Vesničan při tom vrhl pohled na Jokedita, který po cestě ztratil své kumpány neznámo kde a teď si dával do nosu.

– A koho jsi tu chtěl asi tak sehnat, rychtáři, co? – zajímal

se Erhart a bylo znát, že je rozčilený. – Vysloužilého žoldáka? Zběhlého lancknechta? Nebo snad nějakého vědmáka?

– Klidně i vědmáka, Sétval mě netrestej! – vložil se rázně do hovoru druhý, o něco mladší vesničan s propadlými tvářemi. – Jen když najde mý děti.

Erhart se zamračil a u stolu zavládlo ticho. Nevydržela jsem:

– Jaké děti? Jakého vědmáka?

– Žádného! – skoro mi odsekl pán z Lovisberku. – Tihle prostí lidé jsou z panství mého otce. A přišli mi říct o neštěstí, které je potkalo.

– Před tejdnem se ztratil můj nejmladší, – pokračoval tiše chám. – Do lesa nechodil, motal se jen po dvorku, tak kam mohl zmizet? – Vesničan si schoval tvář do dlaní.

– Hledali jsme všude, pane, celou ves jsme prolezli, jako by se po chlapci zem slehla! – ujal se opět slova vousatý rychtář. – Jenže předvčírem se nevrátila domů Lopučovic Pšenka a starej Kolomut tvrdil, že za krchovem zahlídl nějakýho čerchmanta, prej skřeta! A toho u Starýho Dolu viděli naposled, když byl starej Kolomut ještě mladej!

– Skřeta na Lovisberku já nepamatuju, – zakroutil hlavou Erhart. – Ten dědek mohl vidět cokoliv.

– Odpust', pane, ale ať si viděl třeba vlastní řiť! – promluvil znova mladší chám. – Tři děcka zmizela a my nebudeme čekat, až zmizí další! Tvůj pan otec churaví, modlíme se za jeho uzdravení. Ale když nás nechal smečkou vyprovodit, musíme hledat pomoc jinde. Za to se na nás, pane, nerač hněvat.

Erhart znovu mávl rukou, jako že teda neráčí, a zeptal se:

– Kolik jste chtěli nabídnout?

Vesničani se po sobě podívali a Jokedit i Meoda zpozorněli. Jen Ranja vypadala, že je myšlenkami jinde.

– Moc toho nemáme, pane, – ošíval se vousáč. – Ale něco stříbra dohromady dáme a toho, kdo by nám chtěl pomoci, dobře nakrmíme.

– Stříbro šetřte na berně, – řekl rázně Erhart. – Zítro ráno společně vyrazíme do Starého Dolu. A s vámi, – obrátil se k nám, – se budu muset rozloučit.

To opravdu musí být osud. Když jsem před chvílí vylézala z kádě, říkala jsem ženským, že jestli nám v krčmě zase bude nějaký dudák vykládat o pokladu, tak mu otřískám dudy o hlavu. Jenže tady nešlo o poklad. Tady šlo o ztracené děti. A bylo to stejné jako s tou zamordovanou holčkou. Buď pomůžeme, nebo půjdeme dál. Já měla po včerejšku jasno. Pomůžu. A co budou dělat ostatní, to je mi ukradené.

Už už jsem se chtěla Erharta zeptat, jestli bych se k němu nemohla přidat, když vtom mě do nosu udeřil příšerný smrad. Ve dveřích do šenku stál Vraňan. Celý pobledlý se opíral o tu svoji sukovici a z jeho kožichu odkapávala močůvka. Zírali jsme na něj jako na zjevení.

– No to mě poseř! – vyhrkl konečně Jokedit. – Anebo radši ne, – zacpal si rychle nos.

Horal se vyčerpaně zapotácel.

– Kde je Dargos?

#### RINVIT SI DĚLÁ STAROSTI

I po dvou kádích horké vody jsem smrděl jako tchoř, a co hůř, v tom teplu začalo naříkat mé rozlámané tělo. Hřbet jsem nemohl pořádně narovnat a dlaně, sedřené provazem



na živé maso, pálily jako ďas. Zapomenout na cestu do Dolního Hertviku jsem ale chtěl co nejdřív, a tak jsem byl ochoten nechat plnit kád' za kádí, dokud ze sebe ten nehorázný zápach nesmyju. Oblečení jsem krčmářce nakázal rovnou spálit a požádal ji o nové. Medvědí kožich se ještě v nálevně rozhodl odkoupit jakýsi bodrý koželuh a já mu ho za směšný peníz přenechal.

Nejsměšnější jsem však byl toho dne já. Jokedit, který z Trnova vyvázl bez úhony, se na můj účet upřímně bavil, a záhy se k němu přidal i Erhart z Lovisberku. Vymydlené ženské však na mě hned poštvaly krčmářku, a ta zas chtěla poštvat psy. Naštěstí peníze nesmrdí a denár ji přesvědčil, že jsem jen poutník v nouzi.

Do třetí kádě krčmářka duchapřítomně přilila vědro octa, a přestože jsem pro změnu smrděl jako sled', zpět do šenku mě pustila bez reptání. Ostatně bylo už k půlnoci a v nálevně seděl jen vytrvalý Jokedit. Popíjeli jsme místní kořalku, která mi předevcírem tak zpříjemnila ráno, a můj druh i přes svůj náskok řečnil vcelku souvisle.

– Tomu se říká klika, rozumíš, chlape? Vrhcáby osudu! Ji-nej by si srazil vaz nebo by se v tom smradu udusil, ale ty seš dítě štěstěny! Probral ses, došel sem a teď seš tady stejně jako třeba tenhle stůl nebo tahle butylka! Hernajs, to už je zas prázdná...? – nakoukl rozladěně do hrdla láhve.

– Upřímně, nechápu to, – kroutil jsem už poněkolkáté hlavou, teď pro změnu na znuděnou krčmářku. – Ale všechno, co se děje, děje se z vůle boží.

– Moje řeč! – zaleskly se bijci oči, když před námi přistála další láhev borovaru. – Proto se nikdy nemodlím.

Zvedl jsem tázavě zrak, ale vida radost, s jakou nám oběma rozléval, raději jsem od bohozpytné dišputace upustil.

Ostatně víc než o duši svého spolubesedníka jsem si dělal starost o to, za jak dlouho se do hostince donese, že ve městě kdosi zamordoval tři biřice a pak se odtamtud snažil utéct přes hradby. Zneklidňovalo mě taky, že nemáme žádné zprávy o Dargosovi, jehož dvacet loktů provazu jsem nechal na ochozu. Pokud ho lapili, byli jsme v pěkné bryndě. A co hrozilo mně za víchr, kterým jsem vyděsil vojáky na hradbách, to jsem raději nedomýšlel. Ale Jokedit mé chmury stále rozptyloval.

– Krasavice říkala, že ten kluk se o sebe umí postarat, – přesvědčoval mě. – A taky že si vždycky dělá, co chce. Sám jsi viděl, že byl nějakej divnej.

– Buď jak buď, – dumal jsem nahlas, – tady bychom na něj čekat neměli.

– Krasotinka na něj určitě nečeká, – zpravil mě Jokedit. – Zrána vyráží s milostpánem do tý vesnice, co se jim tam ztrácí haranti.

– A ty dvě? – zajímalo mě.

– Kudůčka a vílenka? Ty se prej chtěj svézt s kupcema do Graslu. Krom toho, – zašklebil se bijec, – mám pocit, že tu Myrjanu nemůžou vystát.

Zmohl jsem se jen na pokrčení ramen.

– A tebe by ty dětičky nezajímaly? – poškrábal se na strništi Jokedit. – Já jen, že rychtář říkal něco o odměně...

Zavrtěl jsem hlavou.

– Asi máš recht, – uzavřel můj kumpán. – Peněz máme dost, tak ať si je chvíli užijeme.

- Stejně, – nedalo mi to zas, – kde asi skončil Dargos?
- Jokedit se jen škaredě zachechtal:
- Určitě ne v takovejch sračkách jako ty, brachu!

#### HEJTMAN REJTARŮ POZNÁVÁ HOLOBRÁDKA

Otec Heřman mi dlužil laskavost od chvíle, kdy jsem do něj vrazil v hampejzu za hradbami. Ožralý jak zákon káže, naklíně rovnou dvě děvky, nic nevnímal a hulákal žalmy na celé kolo. Poznal mě až druhý den na mši v hradní kapli. To zrudnul a vypadal, že se hanbou propadne do pekla, co o něm tak ohnivě kázával. Od té doby se mnou mluvil, jako když máslo ukrajuje. Samé rozhřešení, požehnání, modlím se za tebe, synu. Kdepak, frátři v tom uměli chodit odjakživa.

Kapitán Dendark byl podobný hajzl. Taky ochlasta a kurevník, ale na rozdíl od frátře neměl svědomí ani co by se za nehet vešlo. Vědělo se, že odírá kupce a kšeftuje s lotry. Podobných sviní byl svět plný, ale tenhle zkurvysyn udělal tu chybu, že jednoho dne zkrřížil cestu mně. Začal si na nás s těma svýma slečinkama, co si říkají biřici, otevírat zobák v krčmě. Na císařské rejtary! Zmalovali jsme ho jako ptačí budku a od té doby se před námi klidil, kdykoli nás zmerčil. Teď ale ležel na márách a já chtěl vědět, kdopak si má ten záslužný čin odskákat.

Zčernalé dubové dveře za mnou zlověstně zaskřípaly v pantech a petlice zaklapla. Usmolený chlap s vlasy kudrnatými a černými jako rarach zvedl louč a pobídl mě, ať jdu za ním. Městská šatlava nebyla rozlehlá, ale jen tak někdo sem nesměl. Dlouhá temná chodba vedla do velké kobky, ze které se ozýval nelidský řev. Narudlé světlo výhně ozařovalo něko-



lik bohulibých zařízení. Kladky, kola, hřeby. Tím vším postupoval smrad hrůzy, utrpení a spáleného masa.

Mučírna, poslední zastavení před popravištěm.

Na skřipci v rohu ležel natažený člověk, nad ním se skláněl konšel Otmar a za pulpitem se krčil městský písař. Otec Heřman ve špinavé kutně s kápí si to hned namířil ke mně.

– Rovast s tebou, pane hejtmane!

– To je on? – opáčil jsem místo pozdravu.

– Víš, že tu nemáš co dělat, pane, – zašeptal fráter.

– Každý občas vleze tam, kam nemá, – odvětil jsem suše.

Kněz po mě loupł očima a otočil se ke skřipci.

– Psi ho dohnali v lese za městem. Jeho kumpány ještě nemáme.

– Prý byli tři, – nadhodil jsem a prohlížel si nataženého nešťastníka. Hernajs, vždyť je to ještě kluk. Tělo kost a kůže, jedna modřina vedle druhé, hlava rozbitá, oči podlité krví. Biřici se s ním zrovna nemazlili.

– Tři, – potvrdil fráter. – Jeden dokonce pohan z hor!

– Co tu děláš, pane hejtmane? – zmerčil mě konečně konšel Otmar. – Ta věc náleží městské radě. Vojsko sem nemá co strkat nos!

– Milý pane konšeli, – pohrdavě jsem si ho změřil, – nebýt vojska, tvoje město by bylo jen hromadou hnoje, a ne císařskou pevností.

Už už se nadechoval, ale já ho zarazil:

– Takže zatímco ty tu lámeš hnáty nějakému holobrádkovi, moji rejtaři lapili toho, kdo ti podřízl kapitána stráží!

Konšel i fráter překvapením otevřeli huby.

– A koho? – zaskřehotal nesměle písař a olízl brk.

– Nic nezapisuj, osle! – obořil se na něj Otmar a otočil se zpět ke mně:

– Koho?

– Starého Merhaupta, – ušklíbl jsem se.

– Merhaupta? – zamračil se konšel. – Co to říkáš za nesmysly! Ten je přeci za mřížemi od té doby, co podřízl mladého Knetiga...

– Za mřížemi? – usmál jsem se. – Tak to už je asi rez pořádně prožrala, ty vaše mříže. Starého Merhaupta mi právě přivezli do maštale svázaného v kozelci. Chytili ho pět mil za městem, jak si to upaloval ke Kopaninám.

Konšel, kněz i písař nestačili zírat.

– Inu, pěknou šatlavu tu vedete, jen co je pravda, pane konšeli, – šklebil jsem se dál. – To jsem zvědav, co na to asi řekne pan purkrabí... Mordýř vám vesele běhá po světě a vy si tu trápíte nějakého chudáka. Copak by tohle vyžle mohlo zavraždit biřice? – ukázal jsem na holobrádka. Nemohl jsem si pomoci, ale někoho mi připomínal.

– Dábel je tam, kde ho nejmíň čekáš, – pokrčil omluvně rameny otec Heřman a černovlasý pohůnek chrstnul nešťastníkovi do obličeje kýbl vody. – Možná, že nikoho nezamor-do-val, pane hejtmane, ale svědomí čisté nemá. Proč by jinak lezl přes hradby! Útrpné právo bude pokračovat...

Vtom ten kluk pomalu rozlepil napuchlé oči. Z rozbité pusy mu vyšlo nějaké zamumlání a mně se rozsvítilo. Byl to jeden z těch holobrádků, co jsme je před několika dny obrali na císařské hranici!

– Jak se jmenuješ, lotře špinavá? – uhodil na něj hrubě konšel, který si potřeboval vylít vztek a ponížení.

Kluk na něj civěl, z huby mu tekly sliny smíchané s krví a vypadal, že neví, čím je. Zpocený rarách vytáhl z výhně doběla rozžhavené kleště a strčil mu je pod nos. Pohled na rozpálené železo kluka probral.

– Dar... gos... – začalo z něj lézt. – Jmenuju... Dargos...

Věděl, že umře. Ale netušil, proč by měl před tím ještě trpět.

### 3. Pravila *fantasy* svijeta

U knjizi *Umjetnost prevođenja* Jiří Levý izlaže tezu kako pri stvaranju originalnog umjetničkog djela autor preobražava objektivnu stvarnost i konstruira novi, subjektivan svijet koji može biti u većoj ili manjoj mjeri sličan realnome svijetu (Levý 1982: 26). Kada je riječ o znanstvenofantastičnome i *fantasy* žanru, autori pomiču granice, stvarajući nova pravila i ograničenja u svojim djelima, a te zakonitosti u velikoj mjeri određuju mogućnosti likova. Tako, na primjer, u ciklusu knjiga *Harry Potter* J. K. Rowling likovi mogu zamahom štapića negirati zakon gravitacije, otključavati vrata bez ključeva i proći nezamijećeni ako posjeduju plašt nevidljivosti. Međutim, ne mogu vratiti mrtve u život niti izliječiti baš sve bolesti.

Autori znanstvenofantastičnih i *fantasy* knjiga stvaraju posve nove svjetove s novim zakonima. Ti se svjetovi koji put nalaze pored realnoga svijeta, odvojeni su jedino ormarom ili zidom između perona, kao što je to u *Kronikama o Narniji* C. S. Lewisa i u serijalu knjiga *Harry Potter*. Međutim, mogu biti i izolirani, samostaleni, kao što je to u *Gospodaru prstenova*, *Pjesmi leda i vatre* G. R. R. Martina te *Prijestolju od zmajokosti* T. Williamsa. U takvim je slučajevima često na samom kraju knjige kratak pregled povijesti koji pomaže čitatelju shvatiti koji su događaji prethodili i doprinijeli izgledu svijeta o kojem čita. Na unutrašnjosti korica navedenih knjiga obično je i mapa koja dodatno pomaže pri upoznavanju s *fantasy* svijetom. I dok su sve te stvari dobar kompas čitatelju, za prevoditelja one su odlična pomagala.

Kako bi mogao što uspješnije prevesti tekst, prevoditelj mora dobro poznavati i razumjeti materijal s kojim radi, i to na dubljoj, a ne samo leksičkoj razini. Mora shvaćati do koje je tehnološke mjere razvijen svijet, kakva je struktura društva, postoji li klasna raslojenost, kakva je dinamika među klasama, kakav je odnos između ljudi i magičnih stvorenja, kakva magična stvorenja nastanjuju svijet itd. Ako su magična stvorenja preuzeta iz neke svjetske mitologije ili od nekog drugog pisca, prevoditelj mora identificirati o kojoj je mitologiji ili djelu riječ te vidjeti postoji li inačica za to biće u jeziku na koji prevodi.

Važno je razumijeti izgled svijeta, jer on uvelike utječe i na jezični dio prijevoda, s obzirom da se autori, u slučaju *fantasy* žanra, često inspiriraju razdobljima iz prošlosti, što znači da se pri prevođenju frazema, izreka itd., mora paziti i na leksik koji treba biti usuglašen s povijesnim ambijentom djela.

#### 3.1. Svijet romana *Ljetopisi Vukošumske družine*

Upoznavanje sa svijetom *Ljetopisa* započinje kada se otvori knjiga te se odmah može primijetiti kako na unutrašnjosti korica ne postoji mapa, a na kraju romana nema dodatka u kojem se nalazi kronologija velikih povijesnih događaja niti popis likova. Roman ne započinje uvodom o izgledu svijeta, kao što to recimo započinju sve knjige iz serije *Svijet Diska* Terryja Pratchetta, već u gostionici u koju ubrzo,

jedan za drugim, dolaze junaci knjige koji igrom slučaja idu u istom smjeru te odluče radi sigurnosti zajedno putovati.

Kroz likove se otkriva svijet romana i pravila kojim se on rukovodi. To je svijet u kojem magična stvorenja, kao što su to patuljci i vilenjaci, normalno žive i komuniciraju s ljudima. Predrasude trpe jedino divovi, koji su veliki, ali zato ne pretjerano pametni. Određena netrpeljivost postoji i prema orcima, goblinima, trolovima i vragovima zbog njihovih odnosa s crnim bogovima. U društvu loše stoje i ljudi koji posjeduju magiju te oni često skrivaju svoje sposobnosti kako bi mogli preživjeti. Sama je magija slična kao u Tolkienovim knjigama, više je kao neukrotiva sila, a onaj tko se bavi crnom magijom trpi teže fizičke i duševne tegobe.

U svijetu romana žene su donekle emancipirane. Među junacima se nalaze tri-hobitica, vilenjakinja te ljudska djevojka. Nitko im ne brani da krenu na putovanje niti da nose oružje. Muški se suputnici prema njima odnose ravnopravno i s određenom dozom poštovanja. Međutim, konkretno u prevedenom poglavlju, može se primijetiti kako postoje stereotipi naspram uloge žene u društvu.

“Ljudi su nas ovdje gledali poprijeko. A kako i ne bi. Tri žene, svaka iz drugog naroda, neženski naoružane i pretjerano prljave.”

Država u kojoj likovi proživljavaju svoju avanturu zove se Adernach, carstvo pod koje spada nekoliko kraljevina. Društvo je feudalno, a moć dijele carska vojska, odnosno car, crkva i feudalci. Postoje i slobodni gradovi, koji spadaju pod carsku zaštitu. Vjera je politeistička, no kao i u kršćanstvu, postoje sveci čija imena likovi romana znaju ponekad zazvati. U ovom svijetu ne postoji vatreno oružje, već samo hladno, a valuta je zlatni novac, dinar.

Valja spomenuti da je svijet *Ljetopisa* veoma kompleksan i složen, jer on nije samo izmišljen od strane autora, već je tvorevina nekoliko igrača igre *Zmajeve jazbine* (*Dračí doupě*).

Riječ je o igri uloga<sup>1</sup> nastaloj u Češkoj 90-tih godina kao pojednostavnjena inačica svjetski poznate igre *Dungeons & Dragons*. Od njenog se nastanka svijet, u kojem se igrači kreću, nespretano stvara i razvija, dok je u *Ljetopisima Vukošumske družine* prikazan samo dijelić njegove složene povijesti.

Međutim, sve te informacije čitatelju nisu nužne. *Ljetopisi* su napisani na način da u njima mogu uživati ljudi koji nikada nisu ni čuli, ali ni igrali *Zmajeve jazbine*. Struktura *Ljetopisa* slična je strukturi Pratchettova *Svijeta Diska* - za razliku od Tolkiena, Williamsa i Martina, kod Kravčíka, kao i u Pratchettovim romanima, ne

---

<sup>1</sup> **Igre uloga** (eng. *role-playing game*) su društvene igre u kojima sudjeluju barem dva (ali najčešće više) igrača. U igri uloga svaki igrač vodi jednu ili više uloga. Igrač govori što njegov lik radi te ponekad komunicira s ostalim igračima kao lik kojeg vodi. (Wikipedija [https://hr.wikipedia.org/wiki/Igre\\_uloga](https://hr.wikipedia.org/wiki/Igre_uloga))

postoji veliko zlo koje konstantno ugrožava svijet. Riječ je o slučajnom susretu nekoliko pojedinaca koji se zajedno odvažaju na putovanje tokom kojeg proživljavaju avanture. Oni se kreću u svijetu koji je pod velikim utjecajem srednjega vijeka te *fantasyja*, a elementi tih utjecaja mogu se primijetiti i u poglavlju *Preko zidina*.

#### 4. Srednjovjekovni elementi

Ambijent je u većini *fantasy* djela inspiriran srednjim vijekom. To razdoblje dvoraca, kraljeva i vitezova podsjeća na stare predaje koje su i izrodile ono što se danas naziva *fantasyjem*. Većina tih predaja je i nastala u vrijeme srednjega vijeka kada su sve nezgode i nepogode bile objašnjene kao djelo Boga ili magije, najčešće crne, te magičnih stvorenja. Bilo je to vrijeme kada se vjerovalo da se u šumama za vrijeme punog mjeseca skupljaju vještice, a u planinama obitavaju divovi, kada se iznad vrata stavljala željezna potkova kao zaštita od vila te se nastojalo izbjegavati raskrižja u gluho doba noći jer se smatralo da tada tamo dolazi vrag.

Djela inspirirana tim razdobljem mogu odražavati nekoliko stvari - s jedne strane magičnost i misticizam, veličanstvenost, a s druge strane okrutnost te surovost. Tako je, na primjer, u *Gospodaru prstenova* ambijent magičan, romantičan, epski, dok je u *Pjesmi leda i vatre* realniji, siroviji, a magije gotovo da i nema. *Ljetopisi Vukošumske družine* nalaze se negdje u sredini. Iako je magija još uvijek itekako prisutna u svijetu, ljude koji ju koriste progoni se, postoje dobro uređeni gradovi, ali oko gradskih zidina nalaze se gromade izmeta i blata, a narednik konjanikâ posjeduje određene vrline, ali je ipak opljačkao skupinu putnika na carskoj granici.

Ambijent čini nekoliko faktora: atmosfera djela, ponašanje likova te naravno opisi dvoraca i kuća, oruđa te oružja. Veliku ulogu, dakako, igraju riječi koje su povezane s razdobljem srednjega vijeka kao što su to, na primjer, “feudalac”, “kmet”, “vitez”, “oklop” i dr.

U poglavlju *Preko zidina* nalazi se nekoliko takvih riječi kojima se prilikom prevođenja posvetila dodatna pažnja, a u svrhu ove analize one su raspoređene u tri skupine, a to su titule i zanimanja, sprave za mučenje te arhitektura.

##### 4.1. Titule i zanimanja

Radnja prevedenog poglavlja odvija se u gradu gdje, baš kao i u nekadašnjim srednjovjekovnim gradovima, obitavaju trgovci, obrtnici, stražari itd. S obzirom na *fantasy* ambijent, u ovom gradu žive i razna magična stvorenja te oprezni vješci, proroci i dr. Grad je slobodan, pod zaštitom cara te stoga ne spada pod ovlast neke plemićke kuće. Međutim, u njemu ipak postoji jasna hijerarhija.

U srednjem je vijeku hijerarhija igrala veliku ulogu i bila je prisutna u svim aspektima čovjekova života, bilo fizičkom ili duhovnom. Podijela po razini ovlasti i moći postojala je unutar države, unutar crkve, među plemićima, među građanima, a Kravčik je preuzeo taj obrazac i preslikao ga u svoj svijet, tako da plemići uživaju

određene privilegije, čak i ako su siromašni, dužnosnici nose titule koje ukazuju na njihov status u društvu, a čak i unutar vojske postoji jasna hijerarhija.

Neka zanimanja i titule koji su prisutni u poglavlju *Preko zidina*, autor je preuzeo iz žargona srednjega vijeka te su prilikom prevođenja predstavljala izazov. Neki su termini bili lako rješivi, kao na primjer “voják” (“vojník”), “stráž” (“straža”), “posádka” (“garnizon”), “biřic” (“čuvar”), “rejtár” (“konjaník”), dok su druge, iako naizgled jasne riječi, tražile dodatnu pažnju. Jedna od takvih riječi pojavljuje se u prevedenom poglavlju dva puta, a to je “vědma”, odnosno “vědmák”.

**vědma**, -y ž. (vědmák, -a m., 6. mn. -cích) knjiž. proročica, čarobnica, vještica (Slovník spisovného jazyka českého <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledej=Hledat&heslo=v%C4%9Bdma&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

Kao što se može primijetiti, riječ “vědma” ima tri moguća značenja koja se bitno razlikuju. “Proročica”, kao što i sam naziv kaže, proriče sudbinu, “vještica” koristi magiju povezanu sa zemljom i prirodom, a “čarobnica” je ženski čarobnjak, odnosno žena koja koristi magiju povezanu s krecijom ili svemirom. U poglavlju *Preko zidina*, Kravčík koristi istu riječ dva puta, ali s različitim značenjem.

Pri prvom se korištenju “vědma” odnosi na lik koji se pojavio u prethodnome poglavlju knjige. Riječ je o neobičnoj, ali ljubaznoj ženi koja je provela večer s Rinvitom i izrekla mu proročanstvo koje se ticalo ostalih likova. Na početku poglavlja prevedenog u svrhu ovoga rada, Rinvit razmišlja o događajima koji su se zbili prethodne noći te se prisjeća i žene i njezina proročanstva.

“Záhadné proroctví tajemné **vědmy** zachránilo těmto lidem život a spojilo naše osudy u boji.” (Kravčík 2011: 168)<sup>2</sup>

S obzirom na kontekst, jasno je kako se značenje u ovom slučaju odnosi na proročicu, odnosno “gataru”. Kada je upotrebljena po drugi put, ovaj put u muškoj inačici, dakle “vědmák”, kontekst nije veoma širok, ali ipak otkriva dovoljno informacija koje ukazuju kako je sada značenje riječi drugačije. U svratištu van grada, Erhart, plemić iz Lovisberga, susreo se s kmetovima koji pripadaju vlastelinstvu njegova oca. Selo iz kojeg dolaze kmetovi zadesila je nesreća te su im počela nestajati djeca, a nakon što im je njihov feudalac odbio pružiti pomoć, odlučili su potražiti rješenje drugdje. Nakon što je saslušao njihov razlog, Erhart ljutito zapitkuje:

“A koho jsi tu chtěl asi tak sehnat, rychtáři, co? - zajímal se Erhart a bylo znát, že je rozčilený. -Vysloužilého žoldáka? Zběhlého lancknechta? Nebo snad nějakého **vědmáka**?” (Kravčík 2011: 179-180)

---

<sup>2</sup> Zatamnjene je riječi u citatima iz romana *Ljetopisi Vukošumske družine* označila autorica diplomskog rada.



S obzirom da traže nekog moćnog, jasno je kako su seljani u potrazi za vješcem ili čarobnjakom, a ne prorokom. Iako se iz Erhartovog pitanja ne može razlučiti odnosi li se riječ na čarobnjaka ili vješca, u završnom se prijevodu odlučilo za “vještac” budući da se u romanu oni češće spominju od čarobnjaka.

U istom citatu Kravčík koristi dvije različite riječi sličnih značenja, a to su “lancknecht” te “žoldák”, odnosno “žoldněř”.

**lancknecht**, -a m. *1. pov. vojni obveznik u pješaštvu od 15. do 17. stoljeća 2. plaćenik, izdajica* (Slovník spisovného jazyka českého <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledaj=Hledat&heslo=lancknecht&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

**žoldněř**, -e m. (z něm.) *1. unajmljen vojnik, izdajica 2. vojnik* (Slovník spisovného jazyka českého <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledaj=Hledat&heslo=%C5%BEoldn%C3%A9%C5%99&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

S obzirom da je značenje obiju riječi veoma slično, rukovodilo se prema pridjevima koji su im prethodili te se stoga odlučilo prevesti “žoldák” kao “vojnik” te “lancknecht” kao “plaćenik”. U istom citatu nalazi se još jedna riječ, a koristi ju Erhart pri oslovljavanju starijeg seljaka te ona glasi “rychtař”.

**rychtář**, -e m. (1. mn. -i) (**rychtářka**) *1. pov. (iz feudalizma) predstavnik plemića u seoskim oblastima (u kraljevskim gradovima predstavnik kralja) 2. pov. upravitelj gradskog reda s policijskom punomoći, gradski upravitelj 3. zast. predstavnik sela, glavar* (Slovník spisovného jazyka českého <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledaj=Hledat&heslo=rycht%C3%A1%C5%99&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

S obzirom da se riječ odnosi na starijeg seljaka koji je također i predstavnik sela, jasno je da ovom kontekstu odgovara treće značenje pojma, dakle “glavar”. U konačnici se odlučilo za sinonim te riječi, a to bi bila “stariješina”. Nekoliko značenja ima i riječ “hejtman” koja je u romanu korištena pri oslovljavanju zapovjednika konjanikâ.

**hejtman**, -a m. (iz njem) *pov. 1. (u austrijskoj vojsci) satnik 2. vojni vođa, načelnik 3. upravitelj na čelu nekog pravnog ureda (najčešće županijskog) 4. titula onog koji upravlja različitim pravnim uredima* (Slovník spisovného jazyka českého <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledaj=Hledat&heslo=hejtman&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

U kontekstu romana značenje ove riječi odgovara najviše drugoj definiciji, a to je “vojni vođa”, odnosno “načelnik”. Kao i s riječju “rychtař”, pri prevođenju se opredijelilo za sinonim “narednik”.



Najveće nedoumice izazvala je riječ korištena pri oslovljavanju upravitelja grada, a ona glasi “purkrabí”. Iz teksta je jasno kako osoba s ovom titulom drži najvišu poziciju u gradu te da ona odgovara direktno caru. Isto saznanje pružila je i definicija u rječniku:

*purkrabí, -ho, zastar. -í m. pov. visoki kraljevski činovnik koji upravlja gradom i okrugom (Slovník spisovného jazyka českého <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledat=Hledat&heslo=purkrab%C3%AD&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)*

U potrazi za adekvatnim prijevodom pomoglo je podrijetlo riječi koje glasi “Burggraf” (njem.). Ova je njemačka inačica u bliskoj vezi s latinskom riječju “praefectus” koja se na hrvatski prevodi kao “prefekt”. Međutim, na internetskoj starnici *Leksikografskog zavoda Miroslava Krleže* nalazilo se adekvatnije rješenje:

*burggraf [bu'rggra:f], njemački naziv za zapovjednika utvrđenoga grada u sr. vijeku; lat. castellanus i praefectus urbis. Burggraf je visoki službenik koji u gradu zamjenjuje gospodara, cara ili biskupa. U Hrvatskoj je burggraf preinačeno u porkolab ili porkulab. Taj je naslov nosio i zagrebački kaštelan. (Leksikografski zavod Miroslava Krleže <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=10240>)*

S obzirom na ovu definiciju, “purkrabí” je preveden kao “kaštelan”.

## 4.2. Sprave za mučenje

U prevedenom poglavlju junaci pokušavaju napustiti grad, međutim jednom od njih to baš i ne pođe za rukom. Nakon što je uhvaćen, odveden je u tamnicu gdje je podvrgnut mučenju. Kravčík opisuje sprave za mučenje kao “bogougodnu opremu”, a za neke navodi i nazive.

“Dlouhá temná chodba vedla do velké kobky, ze které se ozýval nelidský řev. Narudlé světlo výhně ozařovalo několik bohulibých zařízení. **Kladky, kola, hřeby**. Tím vším prostupoval smrad hrůzy, utrpení a spáleného masa.

Mučírna, poslední zastavení před popravištěm.

Na **skřipici** v rohu ležel natažený člověk, nad ním se skláněl konšel Otmar a za pulpitem se krčil městský písař.” (Kravčík 2011: 184-185)

Iako je iz teksta jasno da su “kladky, “kola”, “hřeby” te “skřipec” predmeti namjenjeni za mučenje, teško se nalazi objašnjenje o kojim je predmetima riječ jer dok su u žargonu srednjega vijeka sve te riječi zaista bile korištene kao nazivi za sprave za mučenje, u modernom žargonu one su promijenile značenje.

*kladka I, -y ž. rotirajući kotač s utorom kroz koje prolazi uža ili lanac, a služi za podizanje tereta, elektr. porculanski ili stakleni izolator za učvršćivanje*

tramvajskih ili trolejbusnih provodnika, odnosno vodiča (Slovník spisovného jazyka českého <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?heslo=kladka&sti=26328&where=hesla&hsubstr=no>)

**kolo**, -a s. **1.** kotač okruglog oblika koji prenosi pokret **2.** (u vožnji) prometno sredstvo koje vozač pokreće tako da zagazi na pedalu **3.** okrugli oblik, fenomen ili stvar okruglog izgleda, krug **4.** ples **5.** zast. zajednica, krug (krug najbližih) **6.** u sportu radius staze za trčanje **7.** dio sportskog ili nekog drugog natjecateljskog događaja (Slovník spisovného jazyka českého <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledej=Hledat&heslo=kolo&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

**hřeb**, -u m. veliki čavao, vidi **hřebík** (Slovník spisovného jazyka českého <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledej=Hledat&heslo=h%C5%99eb&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

**hřebík**, -u m. tanak klin, često metalan, na jednom kraju zašiljen, špičast, na drugom se nalazi glavica (Slovník spisovného jazyka českého <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledej=Hledat&heslo=h%C5%99eb%C3%ADk&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

**skřípec**, -pce m. **1.** pov. sprava za mučenje na koju su bili rastezani okrivljenici kako bi nešto priznali **2.** sprava s kojom se nešto učvršćuje stezanjem **3.** vrsta naočala koje se drže na korijenu nosa elastičnom oprugom (Slovník spisovného jazyka českého <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledej=Hledat&heslo=sk%C5%99ipec&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

Kao što se može primijetiti, jedino riječ “skřípec” sadržava definiciju koja odgovara značenju te riječi u kontekstu prevedenog poglavlja te se stoga pri prevođenju ostalih predmeta koristio internetski češko-engleski rječnik *Seznam*.

**kladka** tackle (Seznam.cz slovník <https://slovník.seznam.cz/cz-en/?q=kladka>)

**kolo** wheel (Seznam.cz slovník <https://slovník.seznam.cz/cz-en/?q=kolo>)

**hřeb** spike (Seznam.cz slovník <https://slovník.seznam.cz/cz-en/?q=h%C5%99eb>)

**skřípec** the rack (Seznam.cz slovník <https://slovník.seznam.cz/cz-en/?q=sk%C5%99ipec>)

U zagrebačkom Muzeju torture u Tkalčićevoj ulici mogu se naći sve sprave navedene u poglavlju *Preko zidina* te zajedno s engleskim nazivima i njihovi hrvatski nazivi, zahvaljujući kojim se otkrilo da je “skřípec” zapravo “rastezalo”, “hřeb” je

“kolac”, “kladka” su “okovi”, a “kolo” je “kotač”, sprava za mučenje na koju se vezalo ljude, okretalo i tuklo batinama. Završni prijevod glasio je:

“Dugi tamni hodnik vodio je do velike ćelije iz koje su se orili neljudski urlici. Crvenkasto svjetlo ognjišta osvjetljavalo je bogougodnu opremu. **Okovi, kotači, kolci.** Sve to prožimao je grozan smrad mučenja, patnje i spaljenog mesa.

Mučilište, posljednja stanica prije gubilišta.

U kutu na **rastezalu** ležao je ispružen čovjek, iznad njega se naginjao vijećnik Otmar, a iza ispovijedovaonice grčio se gradski pisar.”

### 4.3. Arhitektura

U prevedenome poglavlju nema opisa velikih crkava ili hramova, palača i dvoraca, ali zato ima opis zidina po kojim se junaci romana penju, hvatajući se za “podesbiti”, uspinjući se na “cimbuří” i pazeći da na “ochozech” nema vojnika. I ovdje Kravčík koristi srednjovjekovni žargon, što se može vidjeti po definicijama nekih od navedenih riječi.

**cimbuří**, -í s. zubište na dvorcima, kulama, starim građevinama (Slovník spisovného jazyka českého  
<http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledej=Hledat&heslo=cimbu%C5%99%C3%AD&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

**ochoz**, -u m. 1. prostor kojim se može ići okolo nečeg (zgrade, njenog dijela itd.) 2. utabana staza po kojoj redovito prolazi krznena životinja 3. zabilaznica (Slovník spisovného jazyka českého  
<http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledej=Hledat&heslo=ochoz&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

**podsebití**, -í s. (u srednjovjekovnim građevinama, dvorcima, itd.) natkrivljeni obrambeni koridor kojim se izlazi na zidine (Slovník spisovného jazyka českého  
<http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledej=Hledat&heslo=podsebit%C3%AD&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

Kao i sa spravama za mučenje, pri prevođenju ovih riječi trebalo je naći hrvatske nazive za navedene dijelove zidina. U knjizi Gjura Szaba *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji* nađen je naziv za “cimbuří” koji je na hrvatskom “krunište” (Sazbo, 2006: 21-22), a u članku Zorislava Horvata *Zidine i braništa na utvrdama kontinentalne Hrvatske 12. i 15. stoljeća* navedeni su svi dijelovi srednjovjekovnih zidina, pa tako i nazivi za “ochoz” koji je na hrvatskom “stražarska staza” te “podsebiti”, što se naziva “galerijom” (Horvat 1996: 178-180).

Uz ove se riječi u prevedenom poglavlju nalazi još jedan pojam koji označava dio srednjovjekovnih zidina.

“Od **barbakánu** se k nám po ochozu hnalo několik vojáků.” (Kravčík 2006: 173)

Riječ “barbakán” nije navedena uz prethodne jer u *Rječniku standardnog češkog jezika* ne postoji njeno objašnjenje, već samo nekoliko članaka na češkoj *Wikipediji*. Međutim, otkrili smo da u hrvatskom postoji riječ “barbakan”.

**barbakan** 1. vojn. pov. a. u srednjem vijeku isturena utvrda s otvorima, puškarnicama koja štiti vrata tvrđave ili grada b. grudobran u zidu tvrđave 2. vertikalni i uski otvor u zidu terase za odvođenje vode 3. otvor u potpornom zidu (pristana, tunela i sl. građevina) kroz koji se propuštaju podzemne vode radi smanjenja hidrostatskog tlaka (Hrvatski jezični portal <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>)

Prvo značenje ove riječi podudara se s informacijama koje se nalaze na češkoj *Wikipediji*. S obzirom na to, “barbakán” je preveden kao “barbakan”, jer se smatralo kako bi prosječan hrvatski čitatelj prijevoda poznao tu riječ koliko i prosječan češki čitatelj originalnog teksta.

## 5. Fantasy elementi

U uvodu ovoga rada istaknula se povezanost između narodnih predaja i *fantasy* žanra. Iako su legende, mitovi i bajke utjecali na mnoga književna djela, njihov je utjecaj do danas najočitiji i najjači u *fantasy* knjigama. Kod nekih je autora ovaj utjecaj vidljiv već i po samoj strukturi njihovih djela te u motivima koje koriste. Tolkien, recimo, često koristi motiv žrtvovanja gdje se nećaci ili nećakinje žrtvuju kako bi se spasio njihov ujak. Ovaj je detalj često prisutan u starim engleskim predajama i ukazuje na privrženost obitelji. Kod Pratchetta bajke su parodirane, promijenjene, ali ipak se pojavljuju tipični motivi kao što su otrovne jabuke, vještice, dobre vile itd. Također postoje autori kao što su Martin ili Kravčík koji se udaljavaju od tipičnih *fantasy* motiva. Međutim, i u njihovim se djelima mogu vidjeti utjecaji starih predaja i mitologija, ponajviše kada u svoje romane uključuju magična stvorenja.

Autori se češće odlučuju koristiti već postojeća mitska bića u svojim djelima umjesto da stvaraju nova, i to iz dva razloga: 1) s obzirom na često korišten srednjovjekovni ambijent, poseže se za stvorenjima koja su prisutna u pričama toga razdoblja (divovi, vile, zmajevi) 2) publika je već u većoj ili manjoj mjeri upoznata sa stvorenjem preuzetim iz neke mitologije te njegovo pojavljivanje u djelu pobuđuje u čitatelju određenu reakciju čak i ako autor ne napiše dodatno objašnjenje (na primjer, pojava zmajeva u romanima iz ciklusa *Ples leda i vatre*, pojava kentaura u knjigama iz serijala *Harry Potter* itd.).

Utjecaj svjetskih mitologija prisutan je i prilikom opisivanja religija izmišljenih svjetova. Tako su recimo kod Martina stari bogovi preuzeti iz skandinavske mitologije, dok je kod božanstva Sedmorice očit utjecaj kršćanstva. Na religiju u

romanu *Ljetopisi Vukošumske družine* utjecala je mitologija starih Slavena. Osim na vjeru, njen je utjecaj vidljiv i u pogledu nekih stvorenja koja se pojavljuju u romanu. Uz slavensku, na *Ljetopise* imala je veliki utjecaj i skandinavska mitologija.

U uvodu ovoga rada istaknuta je veza između popularnosti *fantasyja* te filmske adaptacije Tolkienove trilogije *Gospodar prstenova*. Tolkienov književni rad utjecao je na mnoge autore, a Kravčik nije iznimka. Svijet *Ljetopisa* dom je nekim magičnim stvorenjima s kojima su se čitatelji po prvi puta upoznali čitajući *Hobita*, *Silmarilliona*, *Gospodara prstenova* itd. te su stoga u sljedeća tri potpoglavlja obrađeni elementi slavenskog, skandinavskog te Tolkienovog utjecaja.

## 5.1. Utjecaj slavenske mitologije

Najsnažniji je utjecaj na djelo imala slavenska mitologija, što je i vidljivo u religiji svijeta *Ljetopisa*. U romanu se često spominje Sétval, kralj bogova te bog munje koji je očito bio nadahnut Perunom, slavenskim bogom munje i, u nekim slavenskim plemenima, kralj bogova te Svarogom, kraljem bogova i stvoriteljem svijeta (Rebić, ur. 2002: 909). Osim u religiji, utjecaj slavenske mitologije vidljiv je i u pogledu magičnih stvorenja koja nastanjuju ovaj svijet, na primjer zloduha, vila, ploudivova, divova itd. U prevedenom poglavlju pojavljuju se dva stvorenja koja se mogu svrstati pod ovaj utjecaj, a to su “vílenka” i “skřet”.

Kravčik pridaje veliku važnost slavenskoj mitologiji i općenito slavenizaciji terminologije što se može vidjeti u riječi “vílenka”. Vilenjaci su postali upadljivo prisutni u novijim knjigama *fantasy* žanra prije svega zbog Tolkienovog utjecaja, međutim ova magična stvorenja su, kao i vile i divovi, prisutni u nekoliko mitologija kao što su to slavenska, skandinavska, keltska itd. U ovoj je analizi riječ “vílenka” uvrštena pod ovo poglavlje ponajviše zbog slavenizacije. Naime, u češkom jeziku ne postoji riječ “vílenka”, već je preuzet naziv iz engleskog “elf” (u češ. “elf”, “elfka”, *Slovník spisovného jazyka českého* <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledej=Hledat&heslo=elf&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>). Kravčik je iskoristio hrvatsku riječ “vilenjak”, “vilenjakinja” te izmislio slaveniziranu inačicu, “vílen”, odnosno “vílenka”.

Riječ “skřet” pojavljuje se u ranije spomenutom razgovoru između Erharta i seljaka. Nakon što ih se pita traže li “umirovljenog vojnika” ili “obučenog plaćenika”, seljaci nastavljaju pričati o tome što se događa u selu te kažu:

“Jenže předvčirem se nevrátila domů Lopučovic Pšenka a starej Kolomut tvrdil, že za krchovem zahlídl nějakýho čerchmanta, prej **skřeta**!” (Kravčik 2011: 180)

U *Rječniku standardnog češkog jezika*, “skřet” je definiran kao:

*skřet*, -a m. mitol. duh (često zao) u obliku malenog ružnog čovječuljka  
(*Slovník spisovného jazyka českého*)

<http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledej=Hledat&heslo=sk%C5%99et&sti=EPTY&where=hesla&hsubstr=no>)

Na službenoj stranici *Vukošumske družine* navedeno je da pod ovu vrstu stvorenja spadaju orci, goblini, vragovi, stvorenja koja nisu oduvijek smatrana zlima, već su to postala nakon što su pala pod vladavinu crnih bogova. (*Vukogvazdská družina* <http://www.vukogvazd.cz/svet/narody>).

U slučaju obiju definicija može se primjetiti kako je objašnjenje dosta široko te da riječ “skřet” pokriva više pojmova. Ako se ova riječ upiše u *Google* tražilicu pojavljuju se slike te članci o goblinima i orcima. S obzirom da je u svijetu *Ljetopisa* “skřet” korišten kao naziv za nekoliko vrsta zlotvora, gledao se kontekst u kojem je riječ iskorištena te se shodno tome odlučilo pri prijevodu koristiti “goblin”. Orci su ratnički nastrojena rasa te se često kreću u hordi, idu na ratne pohode i haranja. Iako su u suvremenim *fantasy* djelima goblini često okarakterizirani na sličan način, u starim slavenskim predajama, ponajviše ruskim, opisani su kao osamljeni zlotvori koji teroriziraju izolirana, mala sela i ljude te žive pod zemljom.

## 5.2. Utjecaj skandinavske mitologije

Kada se trebaju prepoznati razlike između skandinavskog i slavenskog utjecaja, znaju se javljati nedoumice zbog sličnosti ovih dviju mitologija. U obje se pojavljuju slična magična stvorenja, slični bogovi (Perun-Thor, Svarog-Odin, Mokoš-Frigga), pa čak i neke slične legende. Naziv gostionice “U Krolí hlavy”, gdje je riječ “krolí” naziv jednog magičnog stvorenja, mogla je biti i svrstana pod slavenski utjecaj da sam autor nije potvrdio skandinavski utjecaj.

Riječ “krolí”, kao i riječ “vílenka” nije prisutna u rječniku, a objašnjenje nije nađeno ni na službenoj stranici *Vukošumske družine*, zato što je pisac, djelomično kao i s riječju “vílenka”, napravio vlastitu inačicu. Uputili smo Kravčiku upit putem e-maila, a autor nam je na hrvatskom odgovorio sljedećim riječima:

“U Krolí hlavy: \*Početkom 90. godina se na češkom tržištu pojavila prva igra uloga (role-playing game) koja se zvala Dračí doupě. Među raznim fantastičnim rasama je bilo biće ‘half-ogre’ koje se u češkoj igri pojavilo kao ‘kroll’. Autori igre su jednostavno uzeli riječ ‘troll’ iz sjeverne mitologije i promijenili su T na K. Kad pišem Letopisy, imam pravilo da svako ime treba pisati kako se izgovara. Zato nije bilo razloga da se piše duplo L pa je iz ‘kroll’ postao ‘krol’.”

Vodeći se ovim objašnjenjem i imajući na umu da se u hrvatskom jeziku riječ “troll” prevodi kao “trol”, pri prevođenju je “U Krolí hlavy” postalo “Kod trollove glave”.

### 5.3. Utjecaj Tolkiena

U uvodu ovoga rada objašnjeno je kako je *fantasy* žanr stekao veliku popularnost zbog *Gospodara prstenova*. Prema Zoranu Kravaru, cijeli ovaj žanr nalazi se u sjeni Tolkienove trilogije (Kravar 2010: 7) što je pogotovo vidljivo u novijim djelima, kao u *Prijestolju od zmajokosti* Tada Williama, knjigama Guy Gavriela Kaya, pa čak i u Martinovom serijalu *Ples leda i vatre*, ali i kod mnogih drugih. Autori koriste sličnu strukturu pripovijedanja koju je koristio Tolkien (Williams, Kay) ili na sličan način opisuju nastanak svojih svjetova (Martin, Williams).

U *Ljetopisima*, gdje je struktura djela znatno drugačija od tipičnih *fantasy* knjiga, Tolkienov je utjecaj vidljiv po stvorenjima koja nastanjuju svijet, kao što su primjerice ranije spomenuti “skřeti”, odnosno narod koji čine nekoliko vrsta zlonamjernih stvorenja, među njima i orci. Osim orkâ, u svijetu *Ljetopisa* obitava još jedan narod koji inače postoji još samo u Tolkienovom Međuzemlju, a to su hobiti.

U *Gospodaru prstenova* mnogi pripadnici “velikih” naroda (ljudi, vilenjaci i patuljci) ne znaju za hobite te, pri susretu s njima, često ih nazivaju “halfling” (doslovno “polubiće”). U hrvatskom je prijevodu *Gospodara* ovaj izraz preveden kao “polutan”. U *Ljetopisima*, hobite se može nazivati i drugim nazivom koji je “kúduĸ”, odnosno “kúdučka” te je stoga prilikom prevođenja ovih riječi iskorišten “polutan”, odnosno “polutanka”.

Shodno je spomenuti kako je Kravčik i s riječi “hobit” učinio slavenizaciju koristeći se svojim poznavanjem hrvatskog jezika. Iskoristio je hrvatsku riječ “patuljak” odnosno “patuljčica” te napravio izvedenice “pŭlčik”, odnosno “pŭlčice”.<sup>3</sup>

Iako je Kravčik slavenizirao riječ “hobit”, ova rasa, zajedno s orcima, postoji u svijetu *Ljetopisa* zahvaljujući *Zmajevoj jazbini* te bi se stoga moglo reći kako je ovo indirektni utjecaj Tolkiena na roman - prvobitno je utjecao na igru. Međutim, Kravčik je uspio odati vlastito priznanje autoru *Gospodara* na vrlo lukav način. U prevedenom poglavlju jednog od junaka ganjaju lovački psi.

“Vtom jsem uslyšel štěkat psy. Zatraceně! Od brány směrem k lesu mířilo několik zbrojonošů a před nimi se na řemenech vzpouzeli lovečtí **húani**.” (Kravčik 2011: 174)

Očito je kako je riječ “húan” naziv za vrstu psa čiji su pripadnici, kako ih Kravčik samo nekoliko odlomaka poslije opisuje, veliki “kao Ranjino tele”. “Tele” je bio nadimak divovskog psa koji je pratio jednu od junakinja. Dakle, očito je kako su “húani” pripadnici velike, lovačke vrste pasa te se ubrzo ispostavilo da je ova riječ

---

<sup>3</sup> Prilikom prevođenja nije se napravila slavenizacija jer se nije uspjelo naći adekvatno rješenje te se odabralo koristiti već uveden naziv “hobit” odnosno “hobitica”.



izmišljena od strane samog autora jer u rječnicima nije postojalo objašnjenje, a ako se riječ upiše u *Google* tražilicu, pojavljuju se članci o liku iz Tolkinovog *Silmarilliona*. Taj je lik divovski plemeniti vuk koji se zove *Húan*.

Kravčika se zamolilo za objašnjenje te ga se upitalo o mogućoj vezi između Tolkienovog *Húana* i “húana” iz *Ljetopisa*. Autor je potvrdio ovu vezu i obrazložio kako je inspiraciju uzeo od Tolkienovog lika te u *Ljetopisima* iskoristio ime *Húan* kao naziv za divovsku vrstu vučjaka. U hrvatskom prijevodu *Silmarilliona* ime *Húan* piše se s kratkim “u”, dakle “Huan” te su stoga “lovečti húani” prevedeni kao “lovački huani”.

## 6. Jezični elementi

Na samom početku ove analize objasnilo se kako je važno razumijeti kako izgleda svijet djela jer to uvelike diktira kako će se prevoditi specifični jezični elementi i konstrukcije. Na primjer, frazemi često imaju više ekvivalenta, a prilikom prevođenja koristit će se oni ekvivalenti koji najbolje odgovaraju svijetu djela.

U ranijem je poglavlju spomenuta slavenizacija koja se mogla obraditi u ovom dijelu analize, međutim budući da su riječi na kojima je napravljena slavenizacija vezane za *fantasy* elemente, na ovu se specifičnost odlučilo osvrnuti u ranijem poglavlju.

Izuzev slavenizacije, u poglavlju *Preko zidina* nalaze se i druge jezične specifičnosti kojima se posvetila dodatna pažnja prilikom prevođenja, na primjer ranije spomenuti frazemi. Prevođenje frazema posebno je zanimljivo jer se ne prevode pojedine riječi koje ih sastavljaju, već se nastoji razumijeti njihovo značenje te naći odgovarajuće frazeme u jeziku na koji se prevode. Na sličan način se pristupa i psovka te vulgarizmima gdje je važno razumijeti intenzitet psovke kako bi ju se moglo točnije prevesti.

Osim što koristi frazeme i vulgarizme, Kravčík upotrebljava i općečeški jezik (*obecná čeština*) prilikom pisanja upravnog govora. Općečeški jezik specifičnost je češkog jezika, ne postoji njegov ekvivalent na hrvatskom jeziku, a u romanu ga upadljivo koriste seljaci, manje obrazovani građani, te likovi koji su pod utjecajem alkohola, što se nastojalo prikazati u prijevodu koristeći se razgovornim hrvatskim.

Sljedeća tri potpoglavlja analize detaljnije se bave ovim elementima, počevši s frazemima, nastavljajući s općečeškim jezikom te vulgarizmima.

### 6.1. Frazemi

Frazemi su jezične jedinice sastavljene od nekoliko riječi koje čine ustaljeno značenje, a značenja pojedinih članova frazema razlikuju se od njegovog sveukupnog značenja.

(Hrvatski jezični portal [http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search\\_by\\_id&id=fFlvWBU%3D](http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fFlvWBU%3D)). Prilikom



prevođenja, frazem se nastoji prevesti drugim frazemom istog ili približnoga značenja. U poglavlju *Preko zidina* neki frazemi bili su jednostavni za prevesti.

*Mít někoho plné zuby. - Penjati se navrh glave.* (Menac, Fink-Arsovski, Venturin 2014: 144)

*Být v něčem namočení až po uši společně. - Biti zajedno u istoj kaši.* (isto: 213)

*Pádit jako o život. - Trčati iz petnih žila* (isto: 370)

*Nemít něco ani co by se za nehet vešlo. - Nemati nešto koliko je crnog pod noktom.* (isto: 719)

S obzirom na srednjovjekovni utjecaj, pazilo se da frazemi odgovaraju ambijentu, na primjer u slučaju izraza “mít někoho plné zuby”, kojeg se može prevesti i kao “imati nekog pun kufer”, riječ “kufer” ne podudara se sa srednjovjekovnom okolinom te se stoga odlučilo ovaj frazem prevesti kao “penjati se nekome navrh glave”. Uz ove, “jednostavnije” frazeme, sljedeća dva pokazala su se težima za prevesti.

*Někdo něco dělá, jako když máslo ukrájuje.*

*Koukat na někoho skrz prsty.*

Prvi frazem iskorišten je u zadnjem dijelu poglavlja kada narednik konjanikâ razmišlja o svojem odnosu sa župnikom:

“Poznal mě až druhý den na mši v hradní kapli. To zrudnul a vypadal, že se hanbou propadne do pekla, co o něm tak ohnivě kázával. Od té doby se mnou mluvil, **jako když máslo ukrájuje.**” (Kravčík 2011: 184)

Prvobitno se odlučilo ovaj frazem prevesti izrazom “gladiti koga peruškom (po stražnjici)” (Hrvatski jezični portal [http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search\\_by\\_id&id=eV5kXxY%3D](http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eV5kXxY%3D)), odnosno “od tada me **gladio peruškom po stražnjici**”, međutim s obzirom da se tako u prijevodu gubio način na koji je svećenik razgovarao s narednikom, odlučilo se iskoristiti frazem “praviti slatko lice” (Menac, Fink-Arsovski, Venturin 2014: 394) što je u konačnom prijevodu glasilo: “Od tog je trenutka sa mnom razgovaro tako da **je pravio slatko lice.**”

Drugi frazem “koukat na někoho skrz prsty” čini se jednostavnim za prevesti izrazom “gledati nekoga ispod oka”, međutim ova dva frazema nemaju isto značenje. Značenje hrvatskog frazema je “gledati tako da se ne primjeti” (Hrvatski jezični portal [http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search\\_by\\_id&id=eFpjUBk%3D](http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFpjUBk%3D)), dok je značenje češkog frazema “prezirati, podcjenjivati, ne podnositi nekoga” (*Slovník spisovného jazyka českého* <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?hledej=Hledat&heslo=koukat&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>). Prijevod ovog frazema bio bi točniji izrazom “spustiti nos (na

koga)", što znači "držati se uvrijeđeno, držati se tako da se prema kome pokazuje ljutnja ili se demonstrira da je ophođenje nepoželjno i da se izbjegava" (*Hrvatski jezični portal* [http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search\\_by\\_id&id=eFxmURg%3D](http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=eFxmURg%3D)), ali kao i u slučaju s ranije navedenim frazemom "gladiti koga peruškom (po stražnjici)", u prijevodu se gubi značenje koje nosi originalni tekst.

"Lidi se tu na nás **koukali přes prsty.**" (Kravčík 2011: 177)

Koristeći se frazemom "spustiti nos", gubilo se "gledanje" te se stoga, na kraju odlučilo za frazem "gledati poprijeko" što znači "gledati s osudom, pokazivati neprijateljstvo" (Menac, Fink-Arsovski, Venturin 2014: 441) što u konačnici glasi:

"Ljudi su nas ovdje **gledali poprijeko.**"

## 6.2. Općečeški jezik

Kravčík prenosi misli likova i opise standarnim češkim jezikom, a općečeški jezik koristi pri pisanju upravnog govora. S obzirom da postoji razlika između "formalnijeg" jezika pri opisivanju te "neformalnijeg" prilikom dijaloga, odlučilo se prikazati te razlike u prijevodu te se stoga pri prevođenju upravnog govora koristio razgovorni hrvatski jezik.

"Tomu se říká klika, rozumíš, chlape? Vrhcáby osudu! Jinej by si srazil vaz nebo by se v tom smradu udusil, ale ty seš dítě štěstěny! Probral ses, došel sem a ted' seš tady stejně jako třeba tenhle stůl nebo tahle butylka!" (Kravčík 2011: 182)

"To se zove sreća, kužiš, momče? Igra sudbine! Netko bi slomio vrat il' bi se u tom smradu ugušio, al' ti si sretno dijete! Probudio si se, došao simo i sad si tu isto k'o na primjer ovaj stol il' ova butelja!"

U prevedenom je poglavlju bilo zanimljivo prevoditi dijalog lika koji, osim što priča općečeškim jezikom, ima i govornu manu. Glavni likovi, u nastojanju da se popnu na zidine, pokucaju na vrata kuće čiji krov doseže pola hvata ispod kruništa. Vlasnik kuće je bezubi starčić koji, nakon što mu junaci slažu da su tu kako bi mu popravili krov, odgovori:

"Jo štřechu opravit? No bodejt', ta je jak čedník, tadle štřecha!

[...]

-Žatejká tam, žatejká, šynkové šikovný! Přešvatá Birka vám to oplatí!" (Kravčík 2011: 172)

Ovu govornu manu odlučilo se prevesti tako da starčić ne može izgovoriti "r" te on stoga kaže:

"Aaaa, kvov popvavit'? Ma da, on vam je k'o cjedilo, taj kvov!

[...]

-Cuví tam', cuví tam', spvetní sinoví! Pvesveta Bivka će vam to vatiti!"

### 6.3. Vulgarizmi

Osim što govore općečeškim jezikom, likovi *Ljetopisa* ponekad psuju i proklinju. Prevođenje psovki i vulgarizama slično je prevođenju frazema - ne gleda se značenje riječi, već se nastoji razumijeti njihov intenzitet. U poglavlju *Preko zidina* neki su vulgarizmi bili jednostavni za prevesti, na primjer "hajzl" ("šljam"), "z kurvysyn" ("kurvin sin") ili "viděl vlastní řit'" ("vidio vlastitu rit"), dok su se drugi pokazali kompliciranijima, na primjer Jokeditovo proklinjanje kada shvati da više neće moći lako napustiti grad:

"Zatracený ženský - ulevil si Jokedit. - Měli jsme taky zmizet za úsvitu **a na meče se vysrat!**" (Kravčík 2011: 170)

Problem je bio u usklađivanju težine psovke, koja je u procesu prevođenju bila ili vulgarnija od originala ("na mačeve se posrat") ili previše ublažena ("a mačeve odfikarit"). Na kraju se odlučilo za:

"Proklete ženske!-iscijedio je Jokedit.-Trebali smo i mi nestat u zoru, **a mačeve poslat kvragu!**"

Dodatno premišljanje zatražilo je prevođenje psovke koju ponovno izgovara Jokedit, ovaj put pri kraju poglavlja:

"**No to mě poser!** - vyhrkl konečně Jokedit. - A radši ne, - zacpal si rychle nos." (Kravčík 2011: 181)

Ovdje Jokedit izražava svoje oduševljenje kada se Rinvit pojavi na vratima svratišta u kojem su odlučili prenoćiti. Osim što izražava oduševljenje, psovka također iskazuje i iznenađenje jer su se ova dvojica likova zadnji put vidjela kada su, zajedno s Dargosom, bježali iz grada. Dok je Jokedit uspio pobjeći bez većih ozljeda, njegovi suputnici nisu bili iste sreće. Rinvit je pao u nesvijest, pa ga je Dargos, znajući da ga neće moći nositi, prekrrio izmetom koji se nalazio oko gradskih zidina. Psovka stoga aludira i na vonj koji je Rinvit, u trenutku kada se pojavio, širio oko sebe. Konačni je prijevod glasio:

"**Nek' sam posran!** - provalio je konačno Jokedit - Ili možda ipak ne - začepio je brzo nos."

## 7. Zaključak

Iako je još početkom prošlog stoljeća *fantasy* bio u sjeni znanstvene fantastike, nagli interes koji je pobudila filmska adaptacija Tolkienove trilogije *Gospodar prstenova*, popularizirala je ovaj žanr te otvorila vrata mnogim mladim autorima i novim *fantasy* djelima, među koje spada i roman *Ljetopisi Vukošumske družine* Jana Kravčika. U ovom se diplomskom radu prevelo šesto poglavlje *Ljetopisa* te se na temelju prijevoda obavila translatološka analiza. Analiza je polazila od tvrdnje da je pri prevođenju važno razumijeti materijal s kojim se radi, odnosno svijet u kojem se likovi kreću.

Svijet *Ljetopisa* veoma je kompleksan i složen jer on nije izmišljen samo od strane autora, već i od strane igrača igre *Zmajeve jazbine*. Međutim, bez obzira što se ovaj svijet neprestano stvara i razvija zahvaljujući igračima, Kravčik je uspješno prikazao samo djelić njegove složene strukture i to na način da u djelu mogu uživati ljudi koji nisu nikada igrali, ali ni čuli za *Zmajeve jazbine*.

To je postignuto zahvaljujući tome što svijet *Ljetopisa* ne ugrožava veliko zlo, glavni likovi nisu vitezovi ili legendarni borci, već obični putnici koji se igrom slučaja nađu u krčmi te odluče zajedno putovati radi sigurnosti. Na svojem se putovanju ovi junaci zaustave u slobodnom carskom gradu gdje se pokušaju malo odmoriti, međutim, nakon što prepriječe put pokvarenom kapetanu gradske straže, moraju prekinuti svoj opušten boravak te hitno napustiti grad, što ne pođe baš svima za rukom.

Na izgled ovoga svijeta utjecao je srednji vijek, što se može vidjeti po strukturi društva koje je feudalno, crkvi koja ima određene ovlasti, odnosu prema magiji i ljudima koji ju koriste te po ulozi žena u društvu. Osim ovih čimbenika, na vezu sa srednjim vijekom ukazuju i riječi koje Kravčik koristi kako bi opisao gradske zidine, sprave za mučenje te titule i zanimanja pojedinih likova i dužnosnika.

Osim srednjega vijeka, u ovom se romanu nalaze i razni *fantasy* elementi te utjecaji, ponajviše utjecaj slavenske te skandinavske mitologije, u prvom redu u religiji, ali i u pogledu magičnih stvorenja koja nastanjuju svijet *Ljetopisa* kao što su to divovi, vile, vilenjaci, goblini, trolovi itd. Uz ove dvije mitologije velik utjecaj je imao i Tolkien, jer u svijetu *Ljetopisa*, uz ostala magična stvorenja, postoje i hobiti te orci. Dok se prisutnost ovih dviju rasa može pripisati igri *Zmajeve jazbine*, Kravčik je uspio dati priznanje autoru *Gospodara prstenova* na domišljat način, tako što je izmislio vrstu velikih pasa, koju je nazvao po imenu jednog lika iz Tolkienovog romana *Silmarillion*, divovskom vuku Huanu.

Osim srednjevjekovnog žargona te raznih *fantasy* elementa, *Ljetopisi Vukošumske družine* zanimljivi su i zbog jezika te jezičnih konstrukcija koje Kravčik koristi pri pisanju, kao što su frazemi, vulgarizmi te općečeški jezik. Pri prevođenju frazema i vulgarizama bilo je važno razumijeti njihova značenja, odnosno intenzitet, kako bi se mogao dobiti što vjerniji prijevod. Iako u hrvatskom jeziku ne postoji ekvivalent

općečeškom jeziku, nastojalo ga se prevesti razgovornim hrvatskim, s obzirom da je u originalnom tekstu očita razlika između “formalnijeg”, standardnog češkog jezika korištenog pri opisivanju te “neformalnijeg”, općečeškog jezika korištenog pri upravnom govoru. Osim ovih elemenata, Kravčík se služi i svojim poznavanjem hrvatskoga jezika kako bi slavenizirao neke pojmove koji su u češki jezik prenešeni iz engleskog, na primjer riječi “elf” ili “hobit”, koje je autor pretvorio u “vílen” te “půlčik”.

S obzirom da se polazilo od tvrdnje da je važno razumijeti svijet u kojem se likovi kreću, za svijet *Ljetopisa Vukošumske družine* možemo reći kako je on pod utjecajem srednjega vijeka i raznih mitologija, prije svega slavenske te skandinavske, ali i Tolkienu. Ambijent je utjecao i na jezični dio prijevoda, jer se prilikom prevođenja frazema te vulgarizama pazilo da njihovi hrvatski ekvivalenti odgovaraju srednjovjekovnoj, *fantasy* okolini.

## 8. Dodatak

### 8.1. Kratki rječnik srednjovjekovnih i *fantasy* pojmova

**barbakán**, -u m *barbakan*, na zidinama srednjovjekovnih građevina isturena utvrda s otvorima, puškarnicama koja štiti vrata tvrđave ili grada, grudobran u zidu tvrđave

**biřic**, -e m *čuvar*

**cimbuří**, -í s *krunište*, dio srednjovjekovnih zidina, sastoji se od prsobrana, stražarske staze te zubaca i vizira

**hejtman**, -a m *narednik*

**hřeb**, -u m *kolac*

**húan**, -a m *huan*, vrsta velikog vučjaka

**kladka**, -y ž *okov*

**kolo**, -a s *kotač*

**kúduk** -a m (**kúdučka**, -y ž) *polutan (polutanka)*

**lancknecht**, -a m *plaćenik*

**ochoz**, -u m na srednjovjekovnim zidinama stražarska staza, staza

**podesbití**, -í s *galerija*, natkriveni dio stražarske staze na srednjovjekovnim zidinama

**posádka**, -a ž *garnizon*

**půlčik**, -a m (**půlčice**, -e ž) *hobit (hobitica)*

**purkrabí**, -ího m *kaštelan*

**rejtar**, -a m *konjanik*

**rychtář**, -e m *starješina*

**skřipec**, -pce m *rastezalo*

**stráž**, -e ž *straža*

**vědma**, -y ž (**vědmák**, -a m) *proročica, čarobnica, vještica (prorok, čarobnjak, vještac)*

**vílen**, -a m (**vílenka** -y ž); *vilenjak (vilenjakinja)*

**voják**, -a m *vojnik*

**žoldák**, -a m *vojnik*

## 9. Literatura

### 9.1. Izvor

Kravčík, Jan, *Letopisy Vukogvazdske družiny*, Gorgona, Praha 2011.

### 9.2. Sekundarna literatura

Levý, Jiří, *Umjetnost prevođenja*, Svjetlost: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Sarajevo 1982.; preveo Bogdan L. Dabić

Eco, Umberto, *Otprilike isto: iskustva prevođenja*, Algoritam, Zagreb 2006.; preveo Nino Raspudić

Mihaljević Djigunović, Jelena, Pintarić Neda, ur., *Prevođenje: Suvremena strujanja i tendencije*, Hrvatsko društvo za primijenjenu lingvistiku, Zagreb 1995.

Suvin, Darko, *Preživjeti potop: fantasy po-robljenje i granična spoznaja*, Biblioteka Ubiqu, Zagreb 2012.

Kravar, Zoran, *Kad je svijet bio mlad: visoka fantastika i doktrirani antimodernizam*, Službeni glasnik, Beograd 2010.

Tolkien, J. R. R., *Gospodar prstenova: Prstenova družina*, Algoritam, Zagreb 2000.; preveo Zlatko Crnković

Tolkien, J. R. R., *Silmarillion*, Algoritam, Zagreb 2004.; prevela Tajana Pavičević

Sazbo, Gjuro, *Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji*, Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb 2006.

Horvat, Zorislav, *Zidine i braništa na utverdama kontinentalne Hrvatske 12. i 15. stoljeća* u: *Prostor*, IV(1996), 2, Državna uprava za zaštitu kulture i prirodne baštine, Zagreb 2. prosinca 1996., str. 175-200

Rebić, Albert, ur., *Opći religijski leksikon*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2002.

### 9.3. Rječnici i gramatike

Filipec, Josef, Daneš, František, Machač, Jaroslav, Mejstřík, Vladimír, ur., *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost: S Dodatekem Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky*, Academia, Praha 2014

Sesar, Dubravka, *Češko-hrvatski i hrvatsko-češki praktični rječnik*, Školska knjiga, Zagreb 2002.



Merhaut, Jaroslav, *Češko-hrvatski rječnik*, Naklada Nediljko Dominović, Zagreb 1998.

Šarić, Ljiljana, Wittschen, Wibke, *Rječnik sinonima*, Universitätsverlag Aschenbeck & Isensee, Neretva, Oldenburg, Zagreb 2003.

Šarić, Ljiljana, Wittschen, Wibke, *Rječnik sinonima hrvatskog jezika*, Naklada Jesenski i Turk, Zagreb 2008.

Menac, Antica, Fink-Arsovski, Željka, Venturin, Radomir, *Hrvatski frazeološki rječnik*, Naklada Ljevak, Zagreb 2014.

Anić, Vladimir, *Rječnik hrvatskog jezika*, Novi Liber, Zagreb 1998.

Badurina, Lada, Marković, Ivan, Mićanović, Krešimir, *Hrvatski pravopis*, Matica Hrvatska, Zagreb 2008.

#### 9.4. Elektronični izvori

Vukogvazdska družina, <http://www.vukogvazd.cz/index.php>, 12. veljače 2017.

Leksikografski zavod Miroslava Krleže, <http://www.enciklopedija.hr/struke.aspx?struka=pov>, 12. veljače 2017.

Muzej torture, <http://tortureum.com/?lang=hr>, 12. veljače 2017.

Hrvatski jezični portal, <http://hjp.znanje.hr/>, 16. ožujka 2017.

Slovník spisovného jazyka českého, <http://bara.ujc.cas.cz/ssjc/search.php?db=ssjc>, 12. veljače 2017.

Seznam slovník, <https://slovník.seznam.cz/>, 12. veljače 2017.

Internetová jazyková příručka, <http://prirucka.ujc.cas.cz/>, 12. veljače 2017.

JanKravčík.eu, <http://www.kravcik.eu/words>, 4. ožujka 2017.

Databazeknih.cz, <http://www.databazeknih.cz/zivotopis/jan-kravcik-35839>, 4. ožujka 2017.

Google, [https://www.google.hr/?gfe\\_rd=cr&ei=s\\_SIWKmAPOWP8Qf7g7bADQ](https://www.google.hr/?gfe_rd=cr&ei=s_SIWKmAPOWP8Qf7g7bADQ), 15. ožujka 2017.

Wikipedija, [https://hr.wikipedia.org/wiki/Glavna\\_stranica](https://hr.wikipedia.org/wiki/Glavna_stranica), 16. ožujak 2017.

## 10. Sažetak

### Prijevod i translatološka analiza jednog poglavlja romana *Letopisy Vukogvazdské družiny* Jana Kravčíka

#### Sažetak

Cilj ovog diplomskog rada je prijevod i translatološka analiza jednog poglavlja romana *Letopisy Vukogvazdské družiny* (*Ljetopisi Vukošumske družine*) češkog pisca Jana Kravčíka. Analiza prijevoda polazila je od tvrdnje kako je važno razumijeti materijal s kojim se radi, odnosno svijet u kojem se likovi kreću. Polazeći od te misli, u prvom je poglavlju analize ukratko objašnjen svijet *Ljetopisa*, a u sljedeća su dva poglavlja obrađeni utjecaji srednjega vijeka te *fantasyja* u prevedenom poglavlju. U zadnjem poglavlju analize obrađen je i jezični dio prijevoda koji su činile frazemi, vulgarizmi te općečeški jezik.

Ključne riječi: Kravčík, *fantasy*, *Ljetopisi Vukošumske družine*, srednji vijek, Tolkien

### Překlad a překládová analýza jedné kapitoly románu *Letopisy Vukogvazdské družiny* Jana Kravčíka

#### Abstrakt

Cílem této diplomové práce je překlad a překládová analýza jedné kapitoly románu *Letopisy Vukogvazdské družiny* českého autora Jana Kravčíka. Analýza překladů je založená na myšlenky, že je důležité rozumět dílo, které se překládá, vlastně svět, v kterém postavy existují. Proto je v první kapitole analýzy popsán svět *Letopisů*, když jsou v následujících dvou kapitolách vysvětleny vlivy středověku a *fantasy* v překládané kapitole. Poslední kapitola analýzy pojednává o jazykové části překladu, kterého vytvoří fráze, vulgarismy a obecná čeština.

Klíčová slova: Kravčík, *fantasy*, *Letopisy Vukogvazdské družiny*, středověk, Tolkien